

“Podrška inkluzivnom i transparentnom razvoju nove Medijske strategije”

Konsultanti: Saša Mirković/Dragan Janjić

Objavlivanje ovog istraživanja pomogli su Ambasada Kraljevine Norveške i Misija OEBS-a u Srbiji. Stavovi izraženi u ovom istraživanju pripadaju isključivo autorima i ne predstavljaju zvaničan stav Ambasade Kraljevine Norveške i Misije OEBS-a u Srbiji.

Sadržaj:

1. Analiza procesa izrade Medijske strategije (Strategija razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji za period 2020 – 2025. godine)	04
2. Analiza sadržaja Medijske strategije	08
3. Analiza primene Medijske strategije	14
4. Analiza primene Medijske strategije u vreme epidemije COVID-19.....	16
5. Zaključak	38
6. Praćenje sprovođenja Medijske strategije na osnovu Akcionog plana	44

14. februar – 7. maj 2020. godine

1. Analiza procesa izrade Medijske strategije (Strategija razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji za period 2020 – 2025. godine)

Strategija razvoja sistema javnog informisanja u Republici Srbiji za period 2020 - 2025. godine (u daljem tekstu Medijska strategija) usvojena je na sednici Vlade Republike Srbije 30. januara 2020. godine u jeku narastajućih političkih napetosti između vlasti i njenih oponentata, praćenih upadljivim nedostatkom društvenog dijaloga o ključnim političkim problemima i učestalim žalbama zbog različitih oblika pritisaka na uređivačku politiku medija.

Pomenute okolnosti neminovno su imale uticaja na višegodišnji rad na izradi Medijske strategije. Jedna od vidljivih posledica ovakve atmosfere je i činjenica da je posao većinski okončan sa trogodišnjim zakašnjenjem. Naime, prethodna strategija važila je od 2011. do 2016. godine, što znači da je još početkom 2017. godine trebalo da bude usvojen novi strateški dokument. U toku pisanja ove analize okončava se izrada Akcionog plana koji po rečima premijerke Ane Brnabić trebalo da bude usvojen do 16. maja 2020. godine.

Resorni ministar Vladan Vukosavljević stupio je na dužnost avgusta 2016. godine, a državni sekretar za medije Nino Brajović u decembru iste godine, ali je tek sredinom jula 2017. godine formirana Radna grupa za izradu nove Medijske strategije pri Ministarstvu kulture i informisanje Vlade Republike Srbije. Koordinaciju Radnom grupom, sačinjenom od petnaest članova, preuzeo je Miloš Janković, tadašnji pomoćnik ministra za infomisanje.

Proces izrade teksta Strategije bio je zamišljen kao inkluzivan i transparentan, čemu je trebalo da doprinese učešće predstavnika relevantnih novinarskih udruženja i medijskih asocijacija koji su radili uz podršku Misije OEBS-a u Srbiji i predstavnika Delegacije Evropske unije. Njihova aktivna participacija nije uspela da premosti početni jaz i veliko nepoverenje između predstavnika vlasti sa jedne, i reprezentativnih i najstarijih medijskih i novinarskih udruženja sa druge strane. Ozbiljne nesuglasice rezultirale su odlukom predstavnika medijskih grupacija da se povuku iz Radne grupe koja je u okrnjenom sastavu dovršila Nacrt medijske strategije.

Način izrade ovog strateškog dokumenta i njegov sadržaj bili su ključni okidači za njegovu formalnu delegitimizaciju tokom proleća 2018. godine. Susret predsednika Vučića i visokog

predstavnik OEBS za slobodu medija Arlema Dezira u aprilu 2018. godine u Beogradu označio je formalan kraj dotadašnjeg procesa u kojem je učestvovalo Ministarstvo kulture i informisanja, zajedno sa državnim sekretarom za medije Aleksandrom Gajovićem koji je u tom trenutku rukovodio ovim procesom.

Proaktivna uloga premijerke Ane Brnabić uz posredovanje OEBS-a doprinela je ponovnom uspostavljanju dijaloga sa relevantnim udruženjima i asocijacijama. Tokom juna 2018. godine pri kabinetu premijerke je formirana nova Radna grupa za izradu Medijske strategije. Medijsko odeljenje Misije OEBS-a u Srbiji je, uz podršku Delegacije Evropske unije i niza donatora, pružilo ekspertsku pomoć u procesu izrade novog teksta. Nakon održane javne rasprave, Radna grupa je, uz pomoć domaćih eksperata, krajem aprila 2019. godine kompletirala tekst nove Medijske strategije. To je bio znak da je zajedničkim naporima prevaziđeno međusobno nepoverenje partnera na izradi dokumenta.

Nažalost, sredinom 2019. godine poverenje je ponovo ozbiljno narušeno u momentu kada je iz Vlade Republike Srbije u Evropsku komisiju poslata verzija Medijske strategije koja je bila drugačija od one koja je izradila Radna grupa. U pomenutom dokumentu značajno su promenjeni ili uklonjeni delovi teksta koji se odnose na Regulatorno telo za elektronske medije (REM), javne medijske servise, Savet za štampu i medije čiji su osnivači nacionalni saveti nacionalnih manjina. I pored kasnijeg izvinjenja premijerke Brnabić zbog ovog velikog propusta, do trenutka pisanja ovog teksta nije zvanično razjašnjeno ko je vršio naknadne izmene i poslao sporan tekst u Brisel.

Sama činjenica da se naknadno intervenisalo na već usvojenom dokumentu izazvala je veliko nezadovoljstvo članova Radne grupe iz novinarskih udruženja i medijskih asocijacija kao i predstavnika međunarodne zajednice iz OEBS-a i Evropske unije koji su do tada nadgledali ceo proces izrade Medijske strategije. Iako je premijerka Ana Brnabić tokom leta izjavila da je u Evropsku komisiju greškom prosleđena neusaglašena verzija pomenutog dokumenta, činjenica je da time nije otklonjena sumnja da je u pitanju bio pokušaj manipulacije. Zaslugom međunarodnih posrednika, komunikacija sa kabinetom premijerke nije prekinuta sve do sredine septembra 2019. godine kada je održan zajednički sastanak članova Radne grupe sa premijerkom Brnabić na kojem se ona izvinila za ovaj propust. Narednih meseci dokument je vraćen na „fabrička podešavanja“ tj. na verziju koja je ranije usaglašena. Na taj način je

zajednički rad na dokumentu priveden kraju u relativno mirnoj atmosferi i uz učešće svih predstavnika relevantnih novinarskih udruženja i medijskih asocijacija. Vlada Republike Srbije je u Brisel poslala usaglašenu verziju Medijske strategije koju je Evropska komisija pozitivno ocenila, čime su se stvorili uslovi za njeno konačno usvajanje krajem januara 2020. godine.

Ubrzo nakon toga, članovi Radne grupe su u istom sastavu započeli rad na Akcionom planu. Zakonski rok za izradu Akcionog plana u redovnim okolnostima je tri meseca. Kompletiranje Medijske strategije poklapa se sa tehničkim mandatom Vlade uzrokovanim raspisivanjem republičkih i lokanih izbora koji su u međuvremenu odloženi zbog proglašenja vanrednog stanja povodom pandemije korona virusa, a zatim najavljeni za jun mesec. Sve to će imati uticaja na termin formalnog usvajanja Akcionog plana.

Finalizacija rada na tekstu Medijske strategije koincidirala je sa političkim tenzijama vezanim za raspisivanje pomenutih izbora. Neuspeh višemesečnog međustranačkog dijaloga, u koji su bili uključeni i međunarodni posrednici, domaći eksperti i predstavnici medijskih grupacija, okončan je bojkotom izbora od strane većeg dela ključnih opozicionih partija koje su bile nezadovoljne izbornim uslovima. U središtu njihovog nezadovoljstva našle su se medijske slobode kojima se načelno bavi Medijska strategija kao i odsustvo praktične primene postojećeg medijskog zakonskog okvira koji je usvojen u mandatu aktuelne vlasti.

Usvajanje Medijske strategije i kompletiranje saziva Regulatornog tela za elektronske medije (umesto kompletne smene koju je zahtevala opozicija) po formuli „3+2“ (izbor tri nedostajuća i zamena dva člana REM-a) očito nije uspela da amortizuje naraslo političko nezadovoljstvo koje je rezultiralo odlukom o bojkotu. Ovakva odluka nije naišla na razumevanje međunarodne zajednice čiji su predstavnici inkluzivan i transparentan proces donošenja Medijske strategije tumačili kao jedan od argumenata koji pokazuje spremnost vlasti da izađe u susret zahtevima kritički nastrojenih partija i njihovih budućih glasača.

Ove debate nisu mimoišle ni medijsku zajednicu koja je učestvovala u kreiranju strateškog medijskog dokumenta. U većini relevantnih novinarskih udruženja i medijskih asocijacija čiji su predstavnici godinama bili članovi Radne grupe preovladava uverenje da su predstavnici vlasti pokušali (i u znatnoj meri uspeli) da usvajanje Medijske strategije na međunarodnom planu predstave kao izuzetan uspeh.

Tom utisku svakako je doprinela i kooperativnost vlasti koja je u ovom vladinom dokumentu objedinila brojne navode kritički nastrojenih članova Radne grupe koji se odnose na rezultate (ne)primenjivanja prethodne Medijske strategije za period od 2011 do 2016. godine. Iako naizgled katarzična, ovakva sistematizacija sopstvenih grešaka i ozbiljnih propusta je percipirana kao primer političkog pragmatizma vlasti kojim je frustrirana medijska zajednica motivisana da se, zarad činjenice da je manja šteta biti učesnik nego pasivan posmatrač, uključi u proces u kojem je delimično zloupotrebljena. Otvorena i argumentovana kritika primene prethodne strategije sama po sebi ne pruža dovoljno garancija da su lekcije naučene i da se propusti i greške neće ponoviti tokom primene novog strateškog dokumenta. Toga su svesni u udruženjima i asocijacijama, priznajući da je reč o strateškom dokumentu koji predstavlja „spisak lepih želja“ sublimiranih u zbir opredeljenja i ciljeva na osnovu kojih tek treba da izmenjen, usvojen a onda i primenjen novi zakonodavni okvir u medijskoj sferi. Imajući u vidu dosadašnja iskustva, efekti primene novih mera mogu se očekivati najranije tek 2022. godine.

Do tada se narasli problemi mogu otklanjati punom primenom postojećih medijskih zakona koji ni nakon skoro šest godina od usvajanja nisu u potpunosti implementirani. Toga su svesni i tvorci Medijske strategije koji su saglasni da je njeno usvajanje važan korak i da zakonsku regulativu treba unaprediti i osavremeniti, uz podsećanje da tek puna primena postojećeg pravnog okvira omogućava dalje širenje medijskih sloboda na ovim prostorima.

Tokom izrade Medijske strategije novinari nisu prestali da ukazuju na narastajuće pritiske koji dolaze iz vladajućih krugova. Vladajuće strukture su uspele da zadrže i prošire upliv na najuticajnije medije preko kojih se informiše velika većina stanovništva i koji marginalizuju ili prećutkuju informacije, stavove i mišljenja koji su u neskladu sa stavovima vladajuće elite. Dokaz za to su oštre kampanje protiv medija i pojedinaca koji nisu pod kontrolom vlasti.

Sloboda govora se ne unapređuje tempom i na način koji je primeren demokratskom društvu, čemu značajno doprinosi vlast koja ne pokazuje iskrenu želju niti ambiciju da praktično poboljša postojeće stanje. Zato i ne treba da čudi da preovladava mišljenje ovdašnjih profesionalnih novinara i urednika da predstavnici vlasti medije percipiraju kao jedan od najvažnih alata u političkoj borbi bez etičkih i moralnih granica. U tom smislu se iskristalisalo uverenje da je jedan od ključnih problema odsustvo političke volje da se primene postojeća

zakonska rešenja. Najbolji primeri su zloupotrebe pri projektnom sufinansiranju na svim nivoima vlasti, višegodišnji rad medija bez zakonskog osnova ili opstanak države u vlasničkoj strukturi medija.

Medijska strategija ima šansu da ovaj trend preokrene u pozitivnom smeru. Vreme će pokazati da li će postojati iskrene političke volje za tako nešto ili ćemo nastaviti da budemo svedoci dve paralelne realnosti: one koju predviđa i za koju se zalaže ovaj strateški dokument ili one čiji smo svedoci svakoga dana kada se suočimo sa medijskim sadržajima koji su u suprotnosti sa medijskim slobodama kojima težimo u dvadeset prvom veku.

2. Analiza sadržaja Medijske strategije

2.1 Opšti i posebni ciljevi

Medijska strategija je kao opšti cilj definisala:

"unapređenje javnog informisanja kroz harmonizovan pravni okvir koji garantuje slobodu izražavanja, slobodu medija, bezbednost novinara, medijski pluralizam, razvijeno medijsko tržište, osnaženu novinarsku profesiju, edukovano građanstvo i institucije sposobne za primenu regulative."

U skladu sa tim, posebni ciljevi su:

1. Poboljšani bezbednosni, socio-ekonomski i profesionalni uslovi za rad novinara i medijskih radnika
2. Uspostavljeno funkcionalno, održivo i fer medijske tržište zaštićeno od političkog uticaja
3. Funkcionalne, kompetentne, profesionalne i otvorene institucije raspolažu mehanizmima zaštite od spoljnih pritisaka i dosledno primenjuju javne politike i propise
4. Kvalitetni, pluralni i raznovrsni medijske sadržaji zadovoljavaju potrebe za informisanjem različitih društvenih grupa
5. Unapređena profesionalna znanja i razvijene digitalne kompetencije građana, institucija, medija, novinara i medijskih radnika u medijskom okruženju

Ovako definisani ciljevi pokazuju da je Medijska strategija pošla od javnog interesa i da medijsku scenu nastoji da uskladi sa potrebama i interesima građana i sa osnovnim odrednicama međunarodnih pravnih akata koji se odnose na slobodu informisanja i slobodu javne reči kao osnovnim tekovinama demokratskog društva.

U dokumentu je ispravno konstatovano da ciljevi iz prethodne Medijske strategije nisu ispunjeni na adekvatan način i da se pokazalo da Akcioni plan za pomenutu strategiju "nije bio adekvatno sredstvo za ispunjavanje ciljeva." Budući da je ovakav stav usvojila i Vlada Republike Srbije, jasno je da vlasti razumeju neophodnost usklađivanja medijske politike sa standardima koji važe u razvijenim demokratskim društvima i da pokazuju spremnost da to primene prilikom pisanja i usvajanja zakonske regulative.

Stvari se menjaju u trenutku primene usvojenih rešenja, što su u anketi sprovedenoj za potrebe ovog izveštaja konstatovali i predstavnici medijskih asocijacija i novinarskih udruženja. U vreme praktičnog sprovođenja prethodne Medijske strategije, vlast nije posedovala političku volju za doslednu primenu zacrtanih strateških opredeljenja što i jeste jedan od uzročnika ključnih problema sa kojima se trenutno suočava srpska medijska scena. Slabosti koje su se pokazale tokom procesa izrade nove Medijske strategije upućuju nas na zaključak da jaz između prakse sa jedne, i proklamovanog opredeljenja i zakonskih rešenja sa druge strane, i dalje postoji. Zato treba biti svestan opasnosti da se, kada je reč o sprovođenju strateških opredeljenja i primeni zakona, ponovi situacija kakvu je Srbija imala na medijskoj sceni u vreme važenja prethodne Medijske strategije. Upravo zato naročitu pažnju treba obratiti na doslednu primenu strateških opredeljenja i pripremu zakonskih i drugih instrumenata za ovaj važan posao.

2.2 Mere za postizanje opšteg i posebnih ciljeva i ključni pokazatelji učinka na nivou mera

Medijska strategija se detaljno bavi merama koje treba da **osiguraju bolji materijalni položaj zaposlenih**, pri čemu se naglašeno insistira na kolektivnim ugovorima i sindikalnim pravima. To je veoma značajna oblast i zato je bitno da ona bude usklađena sa Ustavom, zakonima i dobrom praksom razvijenih demokratskih društava. Treba, međutim, imati u vidu da u

velikom broju slučajeva loš materijalni položaj zaposlenih u medijskom sektoru nije posledica neodgovornog i eksploatatorskog odnosa vlasnika medija prema zaposlenima već je rezultat činjenice da je tržište narušeno, da postoji nelojalna konkurencija, da država, kroz novac koji izdvaja iz budžeta i dalje ima ogroman uticaj na tržišne odnose koje zloupotrebljava kako bi uticala na uređivačku politiku medija. Otuda je u budućoj primeni strateških odrednica koje se odnose na poboljšanje materijalnog položaja novinara i poštovanje sindikalnih prava nužno imati u vidu da to nije izvodljivo bez prethodne normalizacije odnosa na tržištu. To je ključni preduslov za regularno i uspešno poslovanje i kreiranja sistema koji bi sprečio državu da, posredno i neposredno, utiče na medijsko tržište u meri u kojoj to sada čini. Sve dok se to ne promeni, oni mediji koji su blisko povezani sa državom i drugim centrima moći biće u boljem materijalnom položaju i lakše će ispunjavati zahteve koji se tiču sindikalnih i drugih prava.

Tokom praćenja sprovođenja ove mere nužno je:

- Obratiti pažnju na izveštaje i podatke sindikata i drugih novinarskih i medijskih organizacija koje se bave ovom tematikom sa ciljem da se prati broj medija koji poštuju pravila vezana za materijalni položaj novinara (kolektivni ugovori, status zaposlenih i slično)
- Obratiti pažnju na druge aspekte položaja zaposlenih, poput rodne ravnopravnosti, i drugih pitanja iz korpusa ljudskih prava
- Pratiti sprovođenje mera koje se tiču utvrđivanja tačnog broja zaposlenih u medijskom sektoru, a prema evidencijama za to nadležnih organaa javne vlasti
- Pratiti aktivnosti vezane za utvrđivanje broja reprezentativnih sindikata i sindikalno organizovanih novinara

Bezbednost novinara je i dalje ozbiljno ugrožena, ali je u tom domenu primetan izvesni napredak. Strategija podržava nastojanja da se organi javne vlasti (tužilaštvo i policija) povežu sa novinarskim udruženjima i medijskim asocijacijama kako bi se kreirao efikasan sistem za brzo reagovanje na pretnje. Na tom poslu se već odmaklo budući da ranije formirana Stalna radna grupa za zaštitu novinara koju sačinjavaju predstavnici Ministarstva unutrašnjih poslova, Tužilaštva i novinarskih i medijskih organizacija već deluje i daje rezultate. Zato je veoma važno da se u ovom segmentu dosledno primeni strateški dokument i da se osigura

podrška za zajedničke napore vlasti, medijskih asocijacija i novinarskih udruženja. Medijska strategija dobro i detaljno opisuje mere koje treba preduzeti kao i način njihove praktične realizacije.

Tokom praćenja ove mere nužno je:

- Pratiti statističke podatke o pretnjama, pritiscima i napadima na novinare kojima raspolazu vodeća novinarska udruženja
- Pratiti rad Stalne radne grupe kao i podatke o pretnjama, napadima i pritiscima kojima ta grupa raspolaže
- Pratiti aktivnosti nadležnih organa (pravosudni sistem i policija) koji procesuiraju prijavljene slučajeve i ishode procesa koji se vode

Zaštita novinarskih izvora jedan je od najvažnijih uslova za stvaranje povoljnog okruženja za profesionalan i odgovoran rad novinara i medija. U tom pogledu postoje ozbiljna razmimoilaženja između prakse i onoga što je zakonom propisano. Vlasti, na primer, nisu reagovala na slučaj ministra koji je javno otkrio sadržaj prepiske između urednika i političara koja nigde nije javno objavljena. Upozorenja novinarskih udruženja da funkcioneri nemaju pravo nedozvoljenog uvida u komunikacije novinara ostala su bez odjeka, a ministar i drugi predstavnici vlasti oštro su kritikovali medije koji su postavljali pitanja u vezi sa ovim slučajem. Ovaj primer navodimo kao dodatni pokazatelj velike važnosti dosledne primene zakonskih i drugih rešenja za koje se strateški opredeljuju organi javne vlasti. Iskustvo nas uči da čak i široko usaglašena zakonska rešenja nisu dovoljna garancija za rešavanje ovih problema. Zato o tome treba pažljivo voditi računa u narednim fazama primene Medijske strategije.

Tokom praćenja ove mere nužno je:

- Pratiti unapređenje zakonske regulative, u skladu sa Akcionim planom za sprovođenje Medijske strategije
- Pratiti slučajeve kršenja prava na zaštitu izvora u izveštajima novinarskih udruženja i medijskih asocijacija

Mere za uspostavljanje funkcionalnog, održivog i fer medijskog tržišta dobro su definisane. Posebno su važne odredbe koje se odnose na obavezu objavljivanja podatka o sredstvima koje izdavači dobijaju po različitim osnovama. Usled različitih opstrukcija, te podatke do sada

nije bilo moguće naći sistematizovane na jednom mestu a promena prakse bi poslovanje medija i njihove odnose sa državom i različitim centrima moći učinila transparentnijim nego do sada. To bi značajno doprinelo lakšoj kontroli trošenja novca namenjenog čuvanju i promociji zakonom definisanog javnog interesa.

Strategija prepoznaje značaj koji za ovdašnju medijsku scenu, tržišne odnose i zaštitu javnog interesa imaju tehnološke promene i to pogotovo u domenu pružalaca medijskih usluga. Prepoznata je neophodnost dostupnosti različitih sadržaja najširoj publici i nužnost zadovoljavanja potreba različitih društvenih grupa koje je potrebno uskladiti sa novim tehnološkim mogućnostima.

Tokom praćenja ove mere nužno je:

- Obezbediti dosledno sprovođenje svih mera i odluka, a naročitu pažnju posvetiti sprovođenju mera i odluka koje se neposredno tiču upliva države i drugih centara moći (političkih ili ekonomskih) na medijsko tržište i njihovog pojedinačnog ili zajedničkog potencijalnog uticaja na uređivačke politike
- Pratiti sprovođenje svih pojedinačnih mera iz Medijske strategije i Akcionog plana, sa posebnim akcentom na poštovanje rokova
- Redovno obavestavati javnost o sprovođenju usvojenih mera

Informacije, odnosno kvalitetni i raznovrsni medijski sadržaji, nisu u dovoljnoj meri dostupni svim slojevima stanovništva, na šta je u primeni rešenja iz ove strategije potrebno posebno obratiti pažnju. Na medijskom tržištu postoji nedovoljno izražena zastupljenost potreba i interesa različitih društvenih grupa i slojeva. Ova tematika bolje je razrađena u domenu prava nacionalnih manjina i drugih manjinskih grupa. Nažalost, na opštem planu, gde u praksi ima dosta zloupotreba, ove odredbe nisu dovoljno detaljne, što ne bi trebalo da bude prepreka za njihovu bolju praktičnu razradu prilikom buduće izmene postojećeg zakonskog okvira.

Svedoci smo da se distribucija medijskih sadržaja uveliko preseljava na različite nove digitalne platforme. Iz tog razloga je ovom trendu nužno posvetiti dodatnu pažnju u primeni osnovnih

opredeljenja iz Medijske strategije sa ciljem minimiziranja različitih oblika manipulacije kojima auditorijum može biti izložen.

Tokom praćenja ove mere nužno je:

- Osmisliti nova rešenja koja bi bila prilagodjena tehnološkom napretku, odnosno promenama u načinu distribucije sadržaja
- Obezbediti da nova rešenja budu dostupna i građanima koji nisu u dovoljnoj meri tehnički obučeni i opremljeni kako se se bi događalo da jednu vrstu uvida u zbivanja u zemlji imaju građani koji mogu da koriste različite digitalne platforme, a sasvim drugu građani koji su oslonjeni isključivo na TK kanale dostupne preko provajdera

Uloga regulacije i samoregulacije u prilagođavanju novim tehnologijama ima izuzetno veliki značaj. Medijska strategija to prepoznaje, ali tek predstoji rad na utvrđivanju mehanizama koji bi osnažili (samo)regulaciju. U tom smislu biće izazovno pronaći modalitet koji će fino usaglasiti pravila novinarske profesije, sadržana u Kodeksu, sa budućim pravnim okvirom. Ovde je reč o potrebi da se, u skladu sa pravnim i drugim okvirima, važna načela iz oblasti samoregulacije na neki način uključe u regulativu i da se potraže i ojačaju modeli koji bi omogućili da se stavovi samoregulatornih tela uzimaju u obzir pri razmatranju pitanja iz medijske sfere.

U sferi pružalaca medijskih usluga (PMU) to je rešeno uspostavljanjem Regulatornog tela za elektronske medije (REM) ali je primetno da se pojavljuju novi izazovi, budući da distribucija sadržaja prelazi na digitalne platforme koje zahtevaju nove mehanizme i pravila za zaštitu i očuvanje javnog interesa.

Mere koje se tiču obezbeđivanja nezavisne pozicije REM-a predstavljaju napredak u odnosu na trenutnu situaciju, ali same po sebi ne mogu biti garancija da će veliki uticaj političkih i drugih centara moći na rad tog tela biti anuliran ili bitno smanjen. Nijedna vladajuća struktura uspostavljena nakon pada režima Slobodana Miloševića nije želela da se odrekne mogućnosti uticaja na uređivačke politike vodećih TV stanica. Zato je dobro što je u novoj Medijskoj strategiji iskazana namera da se stvari poprave, zbog čega je neophodno kreirati mehanizme koji bi to i praktično omogućili.

Do trenutka usvajanje ove Medijske strategije, REM u praksi nije pokazivao spremnost da se aktivnije postavi u odnosu na zaštitu javnog interesa. Izbegavao je da objavljuje izveštaje o monitoringu programa, odbijao je da se bavi sadržajem informativnih programa komercijalnih emitera i ignorisao je inicijative da promeni pristup pomenutoj problematici. Loš primer je Predlog pravilnika o načinu izvršavanja obaveza javnih servisa tokom predizborne kampanje. REM se ograničio samo na javne medijske servise, odbivši predlog Ministarstva kulture i informisanja da Pravilnikom obuhvati i privatne pružaoce medijskih usluga za koje je tek naknadno usvojio samo Preporuku. Ovu oblast je neophodno bolje regulisati pošto privatni emiteri imaju veliku gledanost i uticajne informativne programe, a samim tim i značajan upliv na politička opredeljenja građana tokom predizborne kampanje.

Ovom negativnom trendu treba dodati okolnosti vezane za slobodan pristup informacijama od javnog značaja. U minulih nekoliko godina Republika Srbija regresira u ovoj oblasti budući da se novinari žale na sve izraženiju zatvorenost izvora koji bi inače trebalo da budu potpuno otvoreni. Praktična primena Medijske strategije i nova zakonska rešenja trebala bi da preokrenu ovaj, ali i druge silazne trendove u srodnim oblastima.

3. Analiza primene Medijske strategije

Prethodna Medijska strategija za period od 2011. do 2016. godine usvojena je na telefonskoj sednici Vlade Republike Srbije 28. septembra 2011. godine. Na samom kraju ovog strateškog dokumenta od trideset tri strane nalazio se i Akcioni plan sa ukupno trinaest tačaka.¹ Prema tom planu, nosilac svih aktivnosti trebalo je da bude tadašnje Ministarstvo kulture, informisanja i informacionog društva. U okviru samo dve zacrtane aktivnosti, predviđao se jedino angažman Ministarstva za ljudska i manjinska prava, državnu upravu i lokalnu samoupravu i Agencije za privatizaciju.

¹ Tekst Medijske strategije od 2011 – 2016. godine: <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2011/75/1/reg>

Dragoceno vreme izgubljeno je u prvoj godini nakon usvajanja Medijske strategije – delom zbog odsustva političke volje tokom mandata ministra Predraga Markovića, a delom usled izborne kampanje. Rezultati tada održanih izbora izazvali su tektonske političke promene koje su krajem jula 2012. godine na čelo resornog ministarstva dovele Bratislava Petkovića. Ove izmene nisu se reflektovale na strateška opredeljenja nove Vlade koja je kroz politiku kontinuiteta prihvatila ono što propisuje Medijska strategija usvojenu od strane prethodne vlasti. Nažalost, to nije sprečilo veliko kašnjenje u ispunjavanju ambiciozno zamišljenih rokova od kojih je najduži bio limitiran na samo dve godine.

Značajno ubrzanje u ispunjavanju Akcionog plana usledilo je nakon imenovanja ministra Ivana Tasovca u septembru 2013. godine. Tri godine nakon donošenja Medijske strategije, u avgustu 2014. godine, konačno je usvojen set medijskih zakona. Politička volja ključnih aktera koja je isprva podržavala primenu novih zakonskih rešenja bila je motivisana otvaranjem pregovora sa Evropskom unijom. Maksimalna mobilizacija tadašnjih kadrovskih resursa Ministarstva kulture i informisanja i koordinacija unutar Vlade, rezultirali su vidljivim pomacima u medijskoj sferi tek pri kraju primene prve Medijske strategije.

Sve to predstavljalo je odličnu polaznu osnovu za dalju nadogradnju u ovoj oblasti koja je trebala da usledi izradom i usvajanjem novog strateškog dokumenta. Nažalost, usled brojnih razloga detaljno opisanih u prvom poglavlju ove analize, nova, druga po redu Medijska strategija, usvojena je sa trogodišnjim zakašnjenjem. Samo ova činjenica dovoljna je da u startu dovede u pitanje održivost strateških opredeljenja države koje će biti teško ili praktično nemoguće sprovesti u delo. Pored toga, ubrzani tehnološki napredak koji menja medijske scenu mogao bi da dovede do toga da se u bliskoj budućnosti ispostavi da je dokument prevaziđen.

Nažalost, već u prvim nedeljama nakon usvajanja Medijske strategije (30. januara 2020. godine) pojavile su se teškoće koje prete da ozbiljno ugroze planove, a samim tim i praktičnu primenu proklamovanih rešenja i predloga iz strateškog petogodišnjeg dokumenta. Isprva se raspisivanje republičkih i lokalnih izbora za 26. april činilo kao potencijalno najveći problem za sprovođenje strategije. Nakon njihovog odlaganja usled borbe protiv globalne pandemije na videlo su izašli neuporedivo važniji razlozi za zabrinutost koji umnogome prevazlaze temu ove analize.

Prioritet su dobile aktivnosti koje su u drugi plan potisnuli proces izrade Akcionog plana koji je, po rečima premijerke Ane Brnabić, trebalo da bude okončan do 16. maja ove godine. U trenutku pisanja ove analize niko ne može da predvidi kada će se stanje u potpunosti normalizovati i vratiti u uobičajene tokove i procedure koje su preduslov za planiranje i realizaciju strateških medijskih planova. Ovome treba dodati predizbornu kampanju, održavanje izbora u novom terminu - 21. juna 2020. godine, konstituisanje novog skupštinskog saziva, formiranje nove Vlade i imenovanje budućih čelnika resornog Ministarstva kulture i informisanja. Sve pobrojano imaće u narednom periodu značajnog uticaja na ambiciozne ciljeve koji su čekali na realizaciju nakon usvajanja Akcionog plana.

4. Analiza primene Medijske strategije u vreme epidemije COVID-19

Primetno je da su se od usvajanja Medijske strategije, u praksi dogodili upozoravajući primeri koji svedoče o tome da se dosadašnja matrica ponašanja teško menja i da je potrebno uložiti velike napore da strateški proklamovane vrednosti donesu istinski boljitak. Ukazaćemo na pozitivne primere ali i na one slučajeve koji svedoče da nema tog dokumenta koji može da predvidi vanredne životne (ne)prilike poput trenutne pandemije koronavirusa.

Proglašenje vanrednog stanje donelo je sa sobom očekivane restrikcije koje zajedno sa otežanim uslovima poslovanja i finansijskim problemima ozbiljno prete da u skoroj budućnosti pokažu svoj odloženi, negativan uticaj. Biće to novi ozbiljan izazov za praktičnu primenu nove Medijske strategije čiji tekst svakako nije mogao da anticipira sve ono što su trenutna realnost i budućnost prozrokovana globalnom epidemijom.

Nijedno vanredno stanje ne treba da bude poligon za protivustavno kršenje ljudskih prava već treba da predstavlja kratkoročnu nužnost kojoj se pribegava zbog nedelotvornosti svakodnevnih procedura i uobičajenih mehanizama. U takvim oklonostima na udaru lako mogu da budu dostignute medijske slobode koje upravo treba da promoviše i dalje usavršava Medijska strategija.

U tom smislu iznenađujuće je odjeknula izjava Vladana Petrova, sudije Ustavnog suda i profesora Ustavnog prava Pravnog fakulteta Univerziteta u Beogradu, koji je dan nakon uvođenja vanrednog stanja u Republici Srbiji (proglašeno 15. marta 2020. godine) u intervju Politici izjavio da su “moguća ograničenja koja će obezbediti da mediji ne iznose neproverene priče već samo zvanična saopštenja, kako se ne bi desilo da o virusu korona i njegovom širenju priča svako šta god hoće.”² Prema navodima iz teksta, sagovornik je pretpostavljao da “mogu biti donete mere koje će obezbediti da mediji pružaju javnosti samo tačne i pravovremene informacije i sprečiti ih da iznose neistine i laži.”³ Samo dan kasnije, provladin kolumnista Blica Nebojša Krstić je u tekstu pod nazivom “Dezinfekcija i deratizacija” predložio “ukidanje Tvitera, Fejsbuka i Jutjuba u Srbiji za vreme vanrednog stanja.”⁴

Ovakve ideje i stavovi naišli su na unisonu osudu stručne javnosti i novinarskih udruženja. Tim povodom je Aleksandar Gajović, državni sekretar Ministarstva kulture i informisanja, izjavio da “nisu predviđene nikakve posebne mere Vlade za medije tokom vanrednog stanja.”⁵ U tom smislu su pomenuto ministarstvo i Regulatorno telo za elektronske medije deklarativnim apelom i upozorenjem reagovali na poplavu tabloidnih dezinformacija u ovdašnjim medijima tokom vanrednog stanja.^{6 7}

Zaštitnik građana Zoran Pašalić je ukazao na opasnosti od senzacionalističkih vesti, uz podsećanje da su iz institucije ombudusmana već “upozoravali da društvene mreže mogu da budu kontraproduktivne u određenim situacijama”⁸ i da je “u nekim zemljama ograničena upotreba sadržaja na društvenim mrežama.”⁹ Nažalost, to nije uticalo na prestanak

² Kada se uvodi vanredno stanje i šta ono znači, sajt Politke: <http://www.politika.rs/sr/clanak/450095/Kada-se-uvodi-vanredno-stanje-i-sta-ono-znaci#!> (pristupljeno 21. 03. 2020. u 16:00)

³ Isto

⁴ “Predlažem ukidanje Tvitera, Fejsbuka i Jutjuba u Srbiji za vreme vanrednog stanja”: Nebojša Krstić o ideji za akciju “Dezinfekcija i deratizacija”, sajt Nedeljnika: <https://www.nedeljnik.rs/predlazem-ukidanje-tvitera-fejsbuka-i-jutjuba-u-srbiji-za-vreme-vanrednog-stanja-nebojsa-krstic-o-ideji-za-akciju-dezinfekcija-i-deratizacija/> (pristupljeno 21. 03. 2020. u 16:30)

⁵ Udruženja upozoravaju: Država ne sme da uvodi cenzuru tokom vanrednog stanja. Gajović: Bez posebnih mera Vlade za medije, sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/udruzenja-upozoravaju-drzava-ne-sme-da-uvodi-cenzuru-tokom-vanrednog-stanja-gajovic-bez-posebnih-mera-vlade-za-medije/> (pristupljeno 21. 03. 2020. u 17:00)

⁶ <http://www.kultura.gov.rs/cyr/aktuelnosti/apel-sektora-za-informisanje-i-medije-povodom-izvestavanja-o-korona-virusu>

⁷ <http://www.rem.rs/sr/arhiva/vesti/2020/03/saopstenje-za-medije>

⁸ Ombudsman: Širenje lažnih vesti i panike kontraproduktivno, sajt Blica: <https://www.blic.rs/vesti/drustvo/ombudsman-sirenje-laznih-vesti-i-panike-kontraproduktivno/fxlzxd4> (pristupljeno 22. 03. 2020. u 17:00)

⁹ Isto

“infodemije”, pojave, odnosno jezičke kovanice kojom je ugledni epidemiolog Zoran Radovanović okarakterisao ulogu tabloida koji “biološki ugrožavaju čitaoce zbog zanemarivanja činjenica i upućivanja na lažne tragove.”¹⁰

Ohrabrujuće je zvučala izjava Milana Marinovića, Poverenika za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti, koji je već u prvoj nedelji vanrednih okolnosti izjavio da u vanrednom stanju “nije suspendovano pravo na slobodan pristup informacijama.”¹¹ Nažalost, objavljivanje podataka iz zdravstvenih kartona postalo je sve češće što je uticalo da medijska i novinarska udruženja u zajedničkom saopštenju osude ovakvu pojavu i podsete da je to protivno profesionalnim standardima, Kodeksu novinara Srbije, Zakonu o zaštiti podataka o ličnosti, Zakonu o pravima pacijenata i Zakonu o zdravstvenoj zaštiti.¹² Ova pojava je u toj meri uzela maha da je početkom aprila poverenik Marinović reagovao na objavljivanje podataka o ličnosti „nultog pacijenta“ u medijima izjavivši da “podaci o ličnosti pacijenata zaraženih koronavirusom ne smeju biti javni.”¹³ Reakcija je bila posebno motivisana prilogom televizije Pink koji je snimljen na Klinici za Infektivne i tropske bolesti u Beogradu gde su se lečili najteže oboleli od koronavirusa. U pomenutom prilogu se u nekoliko kadrova jasno video pacijent priključen na aparate i njegovo ime na tabli koja je okačena na krevet.¹⁴ Tri dana kasnije Nezavisno uruženje novinara Srbije je saopštenjem ukazalo na naslovnu stranu Večernjih novosti koja je “žigosala obolelog u Novom Pazaru i svojim izveštavanjem ugrozila njegova prava kao i prava njegovih najbližih, koji su takođe zaraženi.”¹⁵

¹⁰ Radovanović: Tabloidi biološki ugrožavaju čitaoce zbog zanemarivanja činjenica i upućivanja na lažne tragove, sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/etika/radovanovic-tabloidi-biološki-ugrozavaju-citaoce-zbog-zanemarivanja-cinjenica-i-upucivanja-na-lazne-tragove/> (pristupljeno 21. 03. 2020. u 18:30)

¹¹ Poverenik: U vanrednom stanju nije suspendovano pravo na slobodan pristup informacijama, sajt Danasa: <https://www.danas.rs/drustvo/poverenik-u-vanrednom-stanju-nije-suspendovano-pravo-na-slobodan-pristup-informacijama/> (pristupljeno 22. 03. 2020. u 17:30)

¹² Novinarska i medijska udruženja: Mediji da ne objavljuju podatke iz zdravstvenih kartona, sajt NUNS-a: <http://www.nuns.rs/info/statements/47463/novinarska-i-medijka-udruzenja-mediji-da-ne-objavljuju-podatke-iz-zdravstvenih-kartona.html> (pristupljeno 27. 03. 2020. u 17:00)

¹³ Poverenik: Podaci o ličnosti zaraženih koronavirusom ne smeju biti javni, sajt Insajder: <https://insajder.net/sr/sajt/vazno/17758/Poverenik-Podaci-o-li%C4%8Dnosti-zara%C5%BEenih-koronavirusom-ne-smeju-biti-javni.htm> (pristupljeno 07. 04. 2020. u 15:00)

¹⁴ Poverenik za Insajder o reportaži Pink-a iz Infektivne: Nedožvoljeno objavljivanje podataka i slika pacijenata, sajt Insajder: <https://javniservis.net/mediji/portali/insajder/poverenik-za-insajder-o-reportazi-pink-a-iz-infektivne-nedozvoljeno-objavljivanje-podataka-i-slika-pacijenata/> (pristupljeno 07. 04. 2020. u 18:00)

¹⁵ NUNS: Brojni mediji grubo krše prava obolelih i dostojanstvo preminulih, sajt N1: <http://rs.n1info.com/Vesti/a586618/NUNS-Brojni-mediji-grubo-krse-prava-oboelih-i-dostojanstvo-preminulih.html> (pristupljeno 10. 04. 2020. u 22:15)

Uvođenje policijskog časa 18. marta 2020. godine i svakodnevno ograničenje kretanja stanovništva dodatno je zakomplikovalo rad medijskih radnika. Na osnovu redakcijskih spiskova sa ličnim podacima novinara dostavljenih Press službi Vlade Republike Srbije, započela je raspodela akreditacija koja je izazvala inicijalno nezadovoljstvo prisutnih usled "favorizovanja redakcija."¹⁶ Uskoro je Kancelarija za saradnju sa medijima Vlade Republike Srbije sačinila obaveštenje o mestima širom Srbije za preuzimanje akreditacija za medijske radnike radi njihovog slobodnog kretanja tokom trajanja policijskog časa.¹⁷ Pohvalan je primer pomoći kabineta Predsednika i Vlade Srbije koji su redakcijama Danasa, Vremena i drugih medija poslali stotine medicinskih maski radi što bezbednijeg rada u vanrednim okolnostima.¹⁸ Suzana Vasiljević, savetnica za medije Predsednika Republike Srbije, deset dana nakon proglašenja vanrednog stanja izjavila je da je „većina medija na visini zadatka. Situacija je znatno bolja nego što je bila u vreme poplava, jer novinari proveravaju informacije do kojih dođu. Bez obzira na situaciju, većina njih zaista dobro radi.“¹⁹ Dodala je i da „doneta odluka da javnost o svemu bude obaveštena, da nema nikakvog sakrivanja činjenica i brojeva jer je i to jedan od načina za sprečavanje širenja epidemije.“²⁰

Samo dva dana nakon ove izjave, 28. marta 2020. godine, Vlada Republike Srbije usvojila je Zaključak o informisanju u vreme pandemije koji propisuje centralizaciju javnih informacija o pandemiji korona virusa tokom vanrednog stanja. Ta odluka predviđala da sve informacije u vezi s pandemijom javnosti saopštava premijerka Srbije Ana Brnabić ili lice koje ovlasti Krizni štab.²¹ Ovakva rigidna i nepotrebna odluka naišla je na nepodeljene kritike domaće i inostrane

¹⁶ Podeljene akreditacije za rad u vreme policijskog časa, UNS-u prijavljen slučaj favorizovanja redakcija, sajt UNSa:

<http://www.uns.org.rs/sr/desk/UNS-news/95717/podeljene-akreditacije-za-rad-u-vreme-policijskog-casa-uns-u-prijavljen-slucaj-favorizovanja-redakcija.html> (pristupljeno 22. 03. 2020. u 18:30)

¹⁷ Obaveštenje o mestima za preuzimanje akreditacija za medijske radnike za slobodno kretanje tokom trajanja policijskog časa, sajt NUNS-a: <http://www.nuns.rs/info/news/47416/obavestenje-o-mestima-za-preuzimanje-akreditacija-za-medijske-radnike-za-slobodno-kretanje-tokom-trajanja-policijskog-casa.html> (pristupljeno 25. 03. 2020. u 10:30)

¹⁸ Kabinet predsednika i Vlada Srbije poslali 500 maski redakciji Danasa, sajt Cenzolovka:

<https://www.cenzolovka.rs/scena/kabinet-predsednika-i-vlada-srbije-poslali-500-maski-redakciji-danasa/> (pristupljeno 25. 03. 2020. u 11:30)

¹⁹ Odluka o zatvaranju 3 grada možda u naredna 24 sata: Vasiljević o kritikama Sajma i "koroni u Vladi", sajt Telegraf: <https://www.telegraf.rs/vesti/politika/3170317-odluka-o-zatvaranju-3-grada-mozda-u-naredna-24-sata-vasiljevic-o-kritikama-sajma-i-koroni-u-vladi> (pristupljeno 26. 03. 2020. u 11:15)

²⁰ Isto

²¹ Vlada zabranila izjave o koronavirusu, obaveštavanje vrši samo Krizni štab, sajt N1:

<http://rs.n1info.com/Vesti/a584226/Vlada-zabranila-izjave-o-koronavirusu.html> (pristupljeno 04. 04. 2020. u 17:00)

stručne javnosti.²² Arlem Dezir, predstavnik OEBS za slobodu medija, i Andrea Oricio, šef Misije OEBS-a u Srbiji, ocenili su da ta odluka, kako se navodi u saopštenju te organizacije, „novinarima i medijima isključuje mogućnost dobijanja informacija o pandemiji iz drugih izvora, sem onih koji su pomenuti u toj odluci.“²³ To je rezultiralo ekspresnim povlačenjem pomenutog Zaključka koje je premijerka Brnabić obrazložila molbom predsednika Republike Srbije koji je kasnije izjavio da je Uredba o informisanju bila greška.²⁴ Premijerka Srbije je tom prilikom rekla da „ne želi da pruži izgovor Arlemu Deziru i predstavnici Evropske unije (EU) Tanji Fajon da pričaju kako u Srbiji nema slobode medija.“²⁵ Povlačenje ovog pravnog dokumenta pozdravljeno je od strane OEBS-a.²⁶ Uprkos tome, činjenica je da je ovaj pokušaj kontrole medija ocenjen kao negativan potez Vlade Srbije u periodu nakon usvajanja Medijske strategije.

Na ovo se nadovezalo skandalozno privođenje, pretres stana i kasnije puštanje Ane Lalić, novinarkе portala Nova S zbog teksta o stanju u Vojvođanskom kliničkom centru.²⁷ U roku od samo nekoliko sati mobilisani su brojni predstavnici državnog aparata kako bi se demantovala informacija o lošem stanju u bolnicama tokom pandemije koronavirusa. Ovakvo ponašanje predstavnika države privuklo je pažnju inostrane javnosti i izazvalo reagovanje niza insitucija. Oglasili su se premijerka Brnabić i predsednik Vučić koji je izjavio da je “držanje novinarkе u pritvoru bila greška.”²⁸ Sve ovo još jednom je dovelo u pitanje iskrenost države za praktičnim sprovođenjem načela iz Medijske strategije koja između ostalog, predviđaju

²² Struka upozorava: Centralizovanje informisanja je kršenje Ustava i zakona, sajt N 1:

<http://rs.n1info.com/Vesti/a584488/Struka-upozorava-Centralizovanje-informisanja-je-kršenje-Ustava-i-zakona.html> (pristupljeno 04. 04. 2020. u 17:15)

²³ Nakon privođenja i puštanja novinarkе Vlada Srbije povlači zaključak o medijskom izveštavanju, sajt Slobodna Evropa: <https://www.slobodnaevropa.org/a/vlada-srbija-hapsenje-novinarka-ana-lalic-brnabic-nova/30525262.html> (pristupljeno 04. 05. 2020. u 18:00)

²⁴ Brnabić: Vlada Srbije povlači odluku o informisanju na molbu predsednika, sajt N 1: <http://rs.n1info.com/Vesti/a584636/Brnabic-Vlada-Srbije-povlaci-odluku-o-informisanju.html> (pristupljeno 04. 04. 2020. u 17:30)

²⁵ Nakon privođenja i puštanja novinarkе Vlada Srbije povlači zaključak o medijskom izveštavanju, sajt Slobodna Evropa: <https://www.slobodnaevropa.org/a/vlada-srbija-hapsenje-novinarka-ana-lalic-brnabic-nova/30525262.html> (pristupljeno 04. 05. 2020. u 18:00)

²⁶ OEBS pozdravio odluku Vlade Srbije da povuče zaključak o informisanju, sajt UNS: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/vesti-iz-medija/96445/oeps-pozdravio-odluku-vlade-srbije-da-povuce-zakljucak-o-informisanju.html> (pristupljeno 04. 04. 2020. u 17:45)

²⁷ Novinarki Ani Lalić određeno zadržavanje od 48 sati, sajt Nova S: <https://nova.rs/drustvo/novinarki-ani-lalic-odredeno-zadrzavanje-od-48-sati/> (pristupljeno 04. 04. 2020. u 18:00)

²⁸ Vučić: Uredba o informisanju bila greška, kao i držanje novinarkе u pritvoru, sajt UNS-a: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/vesti-iz-medija/96693/vucic-uredba-o-informisanju-bila-greska-kao-i-drzanje-novinarkе-u-pritvoru.html> (pristupljeno 10. 04. 2020. u 20:45)

izveštavanje u javnom interesu. Krajem aprila javnost je obavještena da je Osnovno javno tužilaštvo u Novom Sadu odbacilo krivičnu prijavu protiv Ane Lalić. Krivična prijava je bila podneta za krivično delo izazivanje panike i nereda iz člana 343. Krivičnog zakonika.²⁹

Nažalost, ceo ovaj slučaj imao je nastavak kroz svakodnevnu kampanju tabloida Kurir i prozivke političara protiv televizije N1 i čelnika ove kuće. Kampanju je NUNS okarakterisao kao "orkestrirane obračune provladinih glasila sa profesionalnim novinarima i medijima koji rade u javnom interesu."³⁰ NUNS je tom prilikom podsetio da je "ovaj tabloid jedan od rekordera u kršenju Kodeksa novinara, zakona i elementarne pristojnosti - po monitoringu Saveta za štampu uredništvo Kurira je u drugoj polovini 2019. godine objavilo 1.106 tekstova u kojima je prekršen Kodeks (u proseku šest prekršaja dnevno), a po istraživanju KRIK-a, u prošloj godini samo na naslovnim stranama Kurir je imao 142 lažne ili neutemeljene tvrdnje."³¹

Prva sednica skupštine održana tokom vanrednog stanja između ostalog su obeležile izjave premijerke Ane Brnabić i Aleksandra Markovića, poslanika Srpske napredne stranke. Premijerka je u svom izlaganju rekla da je opozicija "svašta nešto" ispričala o tabloidnim medijima, ali da i dalje ne sme da priča o "tajkunskim medijima", ocenivši kako se zna sa koliko novca raspolažu i "na šta su sve spremni".³² Dodala je i "kako bi trebalo da se vidi šta su sve ti "tajkunski mediji" (koje nije imenovala op.a.), pisali za vreme ovog vanrednog stanja i navela primer napisa o Kliničkom centru Vojvodine (KCV)."³³ Poslanik Aleksandar Marković je tokom skupštinske rasprave napao jedan broj medija i novinara zbog "neprekidne kampanje koju tokom vanrednog stanja vode protiv predsednika Srbije Aleksandra Vučića „svim sredstvima, po svaku cenu i na svakom mestu“."³⁴ Pred sam kraj vanrednog stanja, u medijima se oglasila Suzana Vasiljević, savetnica za informisanje predsednika Srbije koja je izjavila da predsednik

²⁹ Odbačena krivična prijava protiv novinarke Ane Lalić, sajt Danas: <https://www.danas.rs/drustvo/odbacena-krivicna-prijava-protiv-novinarke-ane-lalic/> (pristupljeno 05. 05. 2020. u 13:00)

³⁰ NUNS: Opasna kampanja provladinih glasila protiv profesionalnih novinara i medija, sajt NUNS-a: <http://www.nuns.rs/info/statements/47691/nuns-opasna-kampanja-provladinih-glasila-protiv-profesionalnih-novinar-a-i-medija.html> (pristupljeno 10. 04. 2020. u 21:30)

³¹ Isto

³² Brnabić: Opozicija ne sme da priča o "tajkunskim medijima", sajt NUNS: <http://www.nuns.rs/info/news/48051/brnabic-opozicija-ne-sme-da-prica-o-tajkunskim-medijima.html> (pristupljeno 05. 05. 2020. u 19:00)

³³ Isto

³⁴ U Skupštini Srbije novi napad na medije, Cenzolovka na tapetu zbog izveštaja Reportera bez granica, sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/u-skupstini-srbije-novi-napad-na-medije-cenzolovka-na-tapetu-zbog-izvestaja-reportera-bez-granica-video/> (pristupljeno 05. 05. 2020. u 19:30)

Aleksandar Vučić, njegov kabinet i njegova pres služba medije „nikad nisu delili na prorežimske ili tajkunske, anti i pro vladine“.³⁵ Dodala je da medijska situacija u Srbiji „nije bajna“, ali da to nije nigde u svetu.“³⁶ Prema njenom mišljenju “mi imamo ovde problem zato što je naša medijska scena podeljena za one koji su za vlast i one koji su protiv vlasti, i u tom ratu opozicinih medija protiv vlasti ili provladinih medija protiv opozicije, lekari su se našli ni krivi ni dužni na udaru. Neki mediji su vodili kampanju protiv lekara i dolazili su na konferencije za novinare kako bi postavljali politička pitanja.”³⁷

Usled zabrane slobodnog kretanja u vreme policijskog časa, gledana TV emisija “Utisak nedelje” je u dva navrata menjala termin emitovanja na kablovskom kanalu Nova S.³⁸ Nažalost, pravilo vezano za ograničenje kretanja nije dosledno poštovano na provladnim televizijama na kojima je, uprkos policijskom času, bilo primetno gostovanje predstavnika vladajuće koalicije koji nisu bili direktno uključeni u borbu protiv pandemije. Različiti aršini u tretmanu pojedinih medija postali su primetni u Nišu gde su vesti o zaraženima mogle da se čuju i vide “samo na RTS-u (javni medijske servis) i Pinku.”³⁹ Zbog toga su tamošnji novinari iz nekoliko medija (Južne vesti, Večernje novosti, Danas, N1, Novinska agencija Beta i Al Jazeera) uputili apel predsedniku Srbije Aleksandru Vučiću i predsednici Vlade Ani Brnabić, zahtevajući da se informacije ne kriju. Od Vučića i Brnabićeve su tražili da „nateraju službe da rade svoj posao i informišu građane.“⁴⁰

U Kragujevcu je, prema navodima medija, pristup informacijama iz Kliničkog centra imala isključivo Radio-televizija Kragujevac.⁴¹ Zbog otežane komunikacije sa nadležnima u

³⁵ Vasiljević: Ne delimo medije na prorežimske ili tajkunske, saj UNS: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/vesti-iz-medija/98241/vasiljevic-ne-delimo-medije-na-prorezimske-ili-tajkunske.html> (pristupljeno 05. 05. 2020. u 19:30)

³⁶ Isto

³⁷ Isto

³⁸ Utisak nedelje uživo od 14 časova zbog policijskog časa, sajt N 1:

<http://rs.n1info.com/Vesti/a579981/Utisak-nedelje-uzivo-od-14-casova-zbog-policijskog-casa.html> (pristupljeno 22. 03. 2020. u 18:45)

³⁹ Uskraćivanje informacija o koronavirusu proširilo paniku u Nišu: O zaraženima na kraju samo na Pinku i RTS-u, sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/uskracivanje-informacija-o-koronavirusu-prosirilo-paniku-u-nisu-o-zarazenima-na-kraju-samo-na-pinku-i-rts-u/> (pristupljeno 22. 03. 2020. u 19:00 časova)

⁴⁰ Apel novinara predsedniku države i premijerki da se informacije o broju obolelih u Nišu ne kriju, sajt Južnih vesti: <https://www.juznevesti.com/Drushtvo/Apel-novinara-predsedniku-drzave-i-premierki-da-se-informacije-o-broju-oboelih-u-Nisu-ne-kriju.sr.html> (pristupljeno 23. 03. 2020. u 10:30)

⁴¹ Sedmero na lečenju u KC Kragujevac, dvoje na respiratorima, sajt Šumadija press: <http://www.glassumadije.rs/sedmero-na-lecenju-u-kc-kragujevac-dvoje-na-respiratorima/> (pristupljeno 22. 03. 2020. u 19:15)

pomenutoj zdravstvenoj ustanovi, predstavnici lokalnih redakcija i dopisništava su čelnim ljudima ove zdravstvene institucije uputili otvoreno pismo koje su potpisali predstavnici kragujevačkih portala Glas Šumadije, Pressek, Info KG, Ritam grada, novinskih agencija Fonet i Beta, televizije N 1, dnevnih novina Danas i drugi.⁴²

Premijerka Ana Brnabić je 20. marta ljutito napustila konferenciju za štampu nakon verbalnog sukoba sa kontraverznim novinarom Stefanom Cvetkovićem da bi dan kasnije novinarki istraživačkog portala CINS bilo onemogućeno prisustvo redovnoj konferenciji za štampu u Beogradu.^{43 44} Potreba za redukcijom broja prisutnih na "lekarskim" konferencijama za štampu uticala je na odluku Vlade Srbije da od 27. marta pomenute konferencije prenosi isključivo RTS, i da njihov TV signal prenose zainteresovane televizije čiji su novinari i dalje mogli da prisustvuju dnevnim medijskim brifinzima.⁴⁵

Dve nedelje kasnije, 10. aprila Vlada Srbije je obavestila javnost da će novinari od subote, 11. aprila pitanja na redovnim press konferencijama u Palati Srbija o stanju korona virusa u Srbiji postavljati putem mejla i da će "biti učinjeno sve da se na konferencijama dobiju odgovori na pitanja koja su stigla na vreme."⁴⁶ U vladinom saopštenju je stajalo da se to čini zbog "sve veće zabrinutosti novinara, snimatelja i fotoreportera za svoje zdravlje, i nakon prigovora o ugroženosti na konferencijama za medije predsednika i članova vlade, kao i stručnjaka."⁴⁷ Direktni prenos konferencija su nastavili da rade Radio-televizija Srbije i Novinska agencija Tanjug.

Ova odluka, doneta na početku do tada najdužeg policijskog časa u ukupnom trajanju od šezdeset časova, opravdano je zbunila novinare i medije, ali i širu javnost. "Suština ove odluke

⁴² Kragujevački novinari u otvorenom pismu traže od Kliničkog centra informacije, sajt N1:

<http://rs.n1info.com/Vesti/a581218/Kragujevacki-novinari-u-otvorenom-pismu-traze-od-Klinickog-centra-informacije.html> (pristupljeno 24. 03. 2020. u 08:00)

⁴³ Burno na konferenciji: Ana Brnabić se posvađala sa novinarom, sajt Alternativne televizije:

<https://www.atvbl.com/vijesti/srbija/burno-na-konferenciji-ana-brnabic-se-posvadjala-sa-novinarom-20-3-2020> (pristupljeno 22. 03. 2020. u 19:30)

⁴⁴ Korona kao izgovor za diskriminaciju medija – slučaj CINS, sajt Cenzolovke:

<https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/korona-kao-izgovor-za-diskriminaciju-medija-slucaj-cins/> (pristupljeno 22. 03. 2020. u 19:45)

⁴⁵ Lekarske konferencije za novinare prenosiće RTS, sajt UNS-a: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/vesti-iz-medija/95952/lekarske-konferencije-za-novinare-prenosice-rts.html> (pristupljeno 26. 03. 2020. u 23:45)

⁴⁶ Konferencije o korona virusu: Novinari će pitanja za stručnjake slati mejlom, sajt Politke:

<https://beta.rs/vesti/politika-vesti-srbija/125715-konferencije-o-korona-virusu-novinari-ce-pitanja-za-strucnjake-slati-mejлом> (pristupljeno 10. 04. 2020. u 20:30)

⁴⁷ Isto

je da je vlast shvatila da su građani koji nemaju pristup nezavisnim medijima, gledajući KZN kriznog štaba, počeli da razumeju razliku izmedju pitanja koje postavljaju pro-vladini i nezavisni mediji. I da primećuju ko radi u javnom a ko u partijskom interesu”, napisao je na svom tviter nalogu Jugoslav Ćosić, direktor TV N1.⁴⁸ Udruženje novinara Srbije je pozvalo Vladu Srbije da ponovo razmotri odluku da novinari više ne mogu da prisustvuju konferencijama na kojima lekari i zvaničnici odgovaraju na njihova pitanja. Ovo udruženje je podsetilo da je “ključno omogućiti novinarima da direktno postave pitanja i potpitanja stručnjacima i da javnost na taj način dođe do podataka do kojih na drugi način nije moguće doći.”⁴⁹ Zajedno su regovali Nezavisno društvo novinara Vojvodine, Nezavisno udruženje novinara Srbije, Asocijacija medija, Asocijacija onlajn medija, Asocijacija lokalnih nezavisnih medija Lokal pres i Asocijacija nezavisnih elektronskih medija. Oni su smatrali “da ne postoji nijedan razlog da u momentu kada glavni epidemiolozi najavljuju odlučujuće i bitne dane za građane Srbije, Vlada ograniči direktna pitanja stručnjacima.”⁵⁰ Njihov je zaključak bio da ovim potezom Vlada Srbije “nanosi štetu informisanju građana i zbog toga traže da odmah prekine sa praksom sužavanja medijskih i novinarskih sloboda.”⁵¹ Odluku Vlade Srbije negativno je prokomentarisala i Evropska federacija novinara (EFJ) koja je saopštila je da je “Srbija uvela lošu praksu održavanja konferencija za štampu tokom pandemije koronavirusa, na kojima ne prisustvuju novinari, već moraju unapred da pošalju pitanja.”⁵² Diskutabilan koncept ovako organizovanih konferencija i nejasan kriterijum selekcije poslatih pitanja doprineo je da pitanja Kriznom štabu prvo prestane da šalje agencija Fonet a zatim i redakcije Danasa, Vremena i Insajdera. Naknadno vraćanje prvobitnom formatu konferencija za štampu, umesto za informisanje brojnog auditorijuma, zloupotrebjeno je za međusobno optuživanje i prozivanje predstavnika suprotstavljenih medija u “živom” televizijskom prenosu.

⁴⁸ https://twitter.com/JugoslavCoticN1/status/1248657240153821185?ref_src=twsrc%5Etfw (pristupljeno 11. 04. 2020. u 11.45)

⁴⁹ UNS poziva Vladu da preispita odluku o udaljavanju novinara, sajt UNS-a: <http://www.uns.org.rs/sr/saopstenja/96901/uns-poziva-vladu-da-preispita-odluku-o-udaljavanju-novinara.html>

(pristupljeno 11. 04. 2020. u 11:30)

⁵⁰ Vlada Srbije da omogući praćenje konferencija za medije Kriznog štaba i uživo, sajt NUNS-a: <http://www.nuns.rs/info/statements/47725/vlada-srbije-da-omoguci-pracenje-konferencija-za-medije-kriznog-staba-i-uzivo.html> (pristupljeno 11. 04. 2020. u 13:00)

⁵¹ isto

⁵² EFJ: Loša praksa Srbije da novinari ne prisustvuju konferencijama, sajt N1: <http://rs.n1info.com/Vesti/a589804/EFJ-Losa-praksa-Srbije-da-novinari-ne-prisustvuju-konferencijama.html> (pristupljeno 08. 05. 2020. u 20:00)

U preovlađujuće nepovoljnoj atmosferi, proglašenje vanrednog stanja donelo je sa sobom i neke pozitivne primere u medijskoj sferi. Visoke ocene zaslužili su javni medijski servisi koji su u saradnji sa Ministarstvom prosvete, nauke i tehnološkog razvoja promptno reagovali i sa nastavnim kadrom osnovnih i srednjih škola snimili školska predavanja za đake koji od trenutka proglašenja vanrednog stanja ne pohađaju redovnu nastavu. Pomenuta predavanja su se u početku emitovala u ustaljenim terminima samo na trećem kanalu Radio-televizije Srbije i na platformi RTS Planeta. U drugoj nedelji vanrednog stanja u ovu akciju se uključio i pokrajinski javni medijski servis. Radio-televizija Vojvodine je na drugom kanalu započela emitovanje nastavnih lekcija na jezicima nacionalnih manjina na mađarskom, slovačkom, rumunskom, rusinskom i hrvatskom jeziku koji je, uz finansijsku pomoć pokrajinske Vlade, proširen na programe za digitalnu pripremu za malu maturu na jezicima nacionalnih manjina.⁵³ U međuvremenu je RTS dodatno proširio programsku ponudu emitovanjem snimljenih predavanja i za srednju školu dok je za osnovnu školu proširena paleta nastavnih predmeta. Vremenom je uveden i predškolski program a sve je više korišćen i drugi kanal. Javnim medijskim servisima su se priključile brojne regionalne televizije koje su obrazovne programe emitovale na osam jezika nacionalnih manjina.

Promene programskih šema tokom "obrazovanja na daljinu" uzrokovale su da Total TV United grupe u svoju ponudu uključi Treći kanal RTS-a zbog čega je usled limitiranih tehničkih kapaciteta, iz dotadašnje ponude isključena Televizija Studio B. Prema navodima iz saopštenja kompanije SBB, Ministarstvo prosvete, nauke i tehnološkog razvoja nije pozitivno reagovalo na njihovu ponudu da besplatno "omogući školskoj deci dodatnu opciju praćenja nastavnog sadržaja u okviru video kluba na digitalnim platformama EON i D3, čime bi učenici dobili mogućnost praćenja svih časova kada god to poželešto bi im dalo mogućnost da više puta odgledaju časove ili da pauziranjem preciznije zapišu gradivo."⁵⁴

Objavljivanje korisnog i upotrebljivog "Vodiča za novinare o temama o javnom zdravlju" od strane Nezavisnog društva novinara Vojvodine (NDNV) ocenjeno je kao pozitivan korak u

⁵³ Pokrajinska vlada izdvojila 16 miliona dinara za digitalnu pripremu za malu maturu na jezicima nacionalnih manjina, sajt UNS-a: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/vesti-iz-medija/96821/pokrajinska-vlada-izdvojila-16-miliona-dinara-za-digitalnu-pripremu-za-malu-maturu-na-jezicima-nacionalnih-manjina.html> (pristupljeno 11. 04. 2020. u 12:00)

⁵⁴ SBB nudi dodatnu pomoć učenicima koji prate nastavu na daljinu, sajt N1: <http://rs.n1info.com/Vesti/a587208/SBB-nudi-dodatnu-pomoc-ucenicima-Sarcevic-i-Brnabic-jos-uvek-bez-odgovora.html> (pristupljeno 11. 04. 2020. u 12:30)

datim okolnostima. Međunarodna federacija novinara (IFJ), koja zastupa interese 600.000 novinara u 146 zemalja širom sveta takođe je poslala preporuke novinarima i medijskim radnicima za izveštavanje u vreme pandemije virusa korona.

Istraživačka mreža CINS je nastavila sa aktivnostima na polju istraživačkog novinarstva prikupljajući podatke o broju respiratora i analizirajući situaciju u zdravstvenim ustanovama Srbije tokom vanrednog stanja, što je bila jedna od tema koja sa pravom izazvala veliki interes šire javnosti.

U periodu vanrednog stanja opravdano se potencira značaj medijskog pluralizma, slobode mišljenja i dostupnosti relevantnih informacija. Pored nesumnjivo najvećeg uticaja javnog medijskog servisa tokom aktuelne krize, dodatni značaj dobijaju informativni kablovski kanali, web portali, novinske agencije, digitalne platforme i društvene mreže. Primetno je da štampani mediji sve više gube ovu trku zbog dostupnosti informacije putem novih tehnologija, ograničenosti kretanja, otežane distribucije i prodaje štampanog tiraža.

Istraživanje agencije Ipsos tokom vanrednog stanja pokazalo je da je na dnevnom nivou u Srbiji "prosečno vreme gledanja TV programa poraslo za čitava dva sata u odnosu na raniji period čemu je doprinela činjenica da su uz TV-ekrane različite generacije - zbog više slobodnog vremena ili školskih obaveza (nastava na daljinu)." ⁵⁵ Prema učestalosti praćenja programa u Srbiji nakon pojave KOVID-19, "prednjači javni servis RTS 1 (32 odsto ga najčešće prati), a slede TV Pink (23) i TV Prva (17), dok kablovska N1 ima devet odsto najčešće publike." ⁵⁶

Vanredno stanje uslovalo je reorganizaciju dotadašnjeg načina rada u većini medija. U novim okolnostima mnogi medijski radnici su svakodnevno počeli da rade od kuće. Nedeljnik Novi magazin je u broju od 19. marta najavio mogućnost obustave štampanog izdanja tokom trajanja vanrednog stanja i policijskog časa što se i ostvarilo u narednim brojevima koji su dostupni na internetu. Redakcija Kragujevačkih novina, jedinog gradskog štampanog medija (koji je od Nove godine već izlazio dvonedeljno zbog finansijskih teškoća), 25. marta je obavestila javnost da se neće pojavljivati na prodajnim mestima dok traje vanredno stanje

⁵⁵ Ipsos: Građani u regionu uz TV dva sata duže nego ranije, sajt UNS-a: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/vesti-iz-medija/96740/ipsos-gradjani-u-regionu-uz-tv-dva-sata-duze-nego-ranije.html> (pristupljeno 10. 04. 2020. u 22:30)

⁵⁶ Isto

proglašeno zbog epidemije koronavirusa.⁵⁷ Ovi primeri svedoče o narastajućim problemima i krizi koja će se dodatno produbiti zbog smanjene potrošnje, odsustva marketinških budžeta i značajno nižih prihoda sa prodajnih mesta. Sve nabrojano imaće negativan uticaj na ovdašnje, već posrnulo medijsko tržište. Izvesno je da će globalna pandemija posredno ugroziti stečena socijalna i sindikalna prava kojima se delom bavi i Medijska strategija i da će u primeni strateških opredeljenja tom aspektu morati da se posveti veća pažnja.

U analizi perioda od trenutka usvajanja Medijske strategije, 30. januara, do momenta proglašenja vanrednog stanja u Republici Srbiji, 15. marta 2020. godine, bitno je istaći nekoliko ključnih momenata koji su značajni za razumevanje dosadašnje kratkoročne primene Medijske strategije i kasnije izvođenje zaključaka iz ove analize. Grupisaćemo ih u nekoliko tematskih i logičkih celina u skladu sa načinom kako su oni obrađeni u pomenutom strateškom dokumentu.

Zloupotrebe pri procesu projektnog sufinansiranja su postale opšte mesto i uobičajena pojava tokom pomenutih četrdeset pet dana u kojima se ono ubrzano odvijalo, što se dovodi u vezu i sa republičkim i lokalnim izborima. Na svim nivoima vlasti bilo je ozbiljnih problema prilikom formiranja komisija. Ministarstvo kulture i informisanja je nakon protesta reprezentativnih novinarskih udruženja i medijskih asocijacija delimično revidiralo odluku o sastavu komisija.⁵⁸ Premijerka Brnabić je na stručnom skupu u rezidenciji norveškog ambasadora 9. marta izjavila da lično nije zadovoljna onim što se događalo u vezi sa pomenutim konkursom na republičkom nivou.

Odsustvo bilo kakve odgovornosti nakon usvajanja Medijske strategije prilikom formiranja komisija na lokalnom nivou najbolje oslikava istraživanje Udruženja novinara Srbije po kojem je "od 117 raspisanih lokalnih konkursa za sufinansiranje medijskih projekata u 2020. godini na sajtovima tih lokalnih samouprava objavljeno 67 rešenja o izboru komisija za ocenu projekata od kojih je najveći broj članova, 38, imenovan na predlog Udruženja elektronskih medija KomNet (ComNet). Posle KomNeta „sufinansiranje projekata u tim lokalnim

⁵⁷ Kragujevačke novine neće izlaziti dok traje vanredno stanje, sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/trziste/kragujevacke-novine-nece-izlaziti-dok-traje-vanredno-stanje/> (pristupljeno 25. 03. 2020. u 11:00)

⁵⁸ Ministarstvo kulture poništio osam rešenja i formiralo nove konkursne komisije, sajt UNS-a: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/UNS-news/94689/ministarstvo-kulture-ponistilo-osam-resenja-i-formiralo-nove-konkursne-komisije.html> (pristupljeno 24. 03. 2020. u 9:30)

samoupravama za koje je predviđeno ukupno oko 1,3 milijarde dinara ocenjuje i 29 predstavnika Profesionalnog udruženja novinara Srbije (PROUNS). Na trećem mestu ove godine u konkursnim komisijama su predstavnici Nove mreže Srbije (NMS).⁵⁹

Prema nalazima UNS-a, „predstavnici organizacija koje čine Koaliciju novinarskih i medijskih udruženja (UNS, Nezavisno udruženje novinara Srbije Nezavisno društvo novinara Vojvodine i Lokal pres) ove godine izabrani su u samo devet lokalnih samouprava. Tokom prošle godine predstavnika Koalicije bilo je u 86 konkursnih komisija.”⁶⁰ Prema ovom istraživanju, „osim predstavnika navedenih udruženja i asocijacija u ovogodišnjim komisijama su i članovi koje su predložili Društvo novinara Vojvodine, Društvo novinara Niša, RAB Srbija, Asocijacija elektronskih medija Vojvodine, Klub novinara Pomoravlja, kao i nezavisni medijski stručnjaci.”⁶¹

Na ovo se nadovezuju i zloupotrebe prilikom dodele sredstava poput onih u vojvođanskim lokalnim samoupravama kojima se nagrađuju medijske firme koje su osnovane nakon raspisivanja konkursa.⁶² I ove godine se na konkursima za sufinansiranje medijskih sadržaja nastavila praksa nagrađivanja režimskih medija koji svakodnevno krše Kodeks novinara Srbije, dok je podrška uskraćena profesionalnim medijima.⁶³ Jedan od najdrastičnijih primera je slučaj iz Pančeva gde su dodeljena sredstva medijima koji krše zakone i kodeks poput Srpskog Telegrafa, Informera i RTV Pančevo.⁶⁴ Ni jug Srbije nije bio pošteđen zakonskih zloupotreba prilikom formiranja ovogodišnjih komisija u Nišu u kojima su predstavnici nereprezentativnih udruženja odlučivali o medijskim projektima.⁶⁵ Njihove problematične odluke o raspodeli

⁵⁹ KomNet, PROUNS i Nova mreža Srbije najzastupljeniji u konkursnim komisijama, sajt UNS-a: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/UNS-news/95093/komnet-prouns-i-nova-mreza-srbije-najzastupljeniji-u-konkursnim-komisijama.html> (pristupljeno 24. 03. 2020. u 10:45)

⁶⁰ Isto

⁶¹ Isto

⁶² Zvezda je rođena: Firma osnovana posle raspisivanja medijskih konkursa dobija milione u Vojvodini, sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/zvezda-je-rodjena-firma-osnovana-posle-raspisivanja-medijskih-konkursa-dobija-milione-u-vojvodini/> (pristupljeno 24. 03. 2020. u 10:00)

⁶³ Više o tome: Politička podela plena lokalnim medijima: Novac dobijaju režimski, a ne profesionalni mediji, sajt UNS: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/vesti-iz-medija/97964/politicka-podela-plena-lokalnim-medijima-novac-dobijaju-rezimski-a-ne-profesionalni-mediji.html> (pristupljeno 05. 05. 2020 u 20:00)

⁶⁴ Pančevo opet nagrađuje provladine medije koji krše Kodeks i zakone: Novac i za Informer, Srpski telegraf i RTV Pančevo, sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/pancevo-opet-nagradjuje-provladine-medije-koji-krse-kodeks-i-zakone-novac-i-za-informer-srpski-telegraf-i-rtv-pancevo/> (pristupljeno 24. 03. 2020. u 10:15)

⁶⁵ NUNS i UNS: Predstavnici nereprezentativnih udruženja odlučuju o medijskim projektima u Nišu, sajt NUNS-a:

blizu 84 miliona dinara budžetskih para publikovane su neposredno pred ukidanje vanrednog stanja.⁶⁶

U ovom periodu Regulatorno telo za elektronske medije bilo je u fokusu po nekoliko osnova. Skupština Srbije je krajem godine na sednici izabrala tri nedostajuća člana REM-a, čime je popunjen sastav tog tela unutar formule "3+2" u okviru dogovora u međustranačkom dijalogu uz posredovanje Evropskog parlamenta. Tako su na upražnjena mesta prvo izabrani Judita Popović (ispred resornog skupštinskog odbora), Zoran Simjanović (ispred Udruženja filmskih, scenskih i dramskih umetnika i udruženja kompozitora) i Aleksandar Vitković (ispred koordinacije nacionalnih saveta nacionalnih manjina).

Sredinom februara Savet REM-a je po pomenutoj formuli kompletiran sa dva nova člana. Slobodan Cvejić je izabran iz redova kandidata koje predlaže nadležni odbor Skupštine AP Vojvodine, dok je Višnja Arandelović izabrana iz redova kandidata koje predlaže udruženja izdavača elektronskih medija i udruženja novinara u Srbiji zajedničkim dogovorom.⁶⁷ Njih dvoje su zamenili dva dotadašnja člana - Đorđa Vozarevića (koga je svojevremeno predložila Skupština AP Vojvodine) i Gorana Pekovića (koga je svojevremeno predložio RAB Srbije) koji su podneli ostavke na članstvo u Savetu REM-a.

REM je bio u centru pažnje zbog usvajanja kontraverznog "Pravilnika o načinu izvršavanju obaveza javnih medijskih servisa tokom predizborne kampanje" i pored toga što je resorno Ministarstvo kulture i informisanja dalo negativno mišljenje na predlog ovog dokumenta.⁶⁸ Ova simulacija kontrole se i ranije događala na relaciji Ministarstvo kulture i informisanja - REM ali nije u toj meri privlačilo pažnju javnosti. Tome su doprinosili različiti kadrovski sazivi ministarstva koji se nakon izdatog negativnog mišljenja nisu upuštali u dalje osporavanje predloženih dokumenata što nije sprečavalo REM da ih i praktično sprovodi u delo. Početkom

<http://www.nuns.rs/info/news/47093/nuns-i-uns-predstavnici-nereprezentativnih-udruzenja-odlucuju-o-medijskim-projektima-u-nisu.html> (pristupljeno 24. 03. 2020. u 10:30)

⁶⁶ Više o tome: Novac Nišljija opet za medije bliske i naklonjene SNS, za Kurir i suprugu nesuđenog Bulatovićevoq PR-a, sajt Južne vesti: <https://www.juznevesti.com/Drushtvo/Novac-Nisljija-opet-za-medije-bliske-i-naklonjene-SNS-za-Kurir-i-suprugu-nesudjenog-Bulatovicevoq-PR-a.sr.html> (pristupljeno 05. 05. 2020. u 19:45)

⁶⁷ Cvejić i Arandelović novi članovi REM-a, sajt Cezolovka: <https://www.cezolovka.rs/drzava-i-mediji/cvejic-i-arandjelovic-novi-clanovi-rem-a/> (pristupljeno 24. 03. 2020. u 10:45)

⁶⁸ Novi pravilnik REM-a: Stvaranje dodatne konfuzije tokom predizborne kampanje, sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/novi-pravilnik-rem-a-stvaranje-dodatne-konfuzije-tokom-predizborne-kampanje/> (pristupljeno 24. 03. 2020. u 11:00)

marta usvojena je diskutabilna "Preporuka komercijalnim pružaocima medijske usluge o obezbeđivanju zastupljenosti bez diskriminacije u toku predizborne kampanje registrovanih političkih stranaka, koalicija i kandidata."⁶⁹ Neposredno pred proglašenje vanrednog stanja i odlaganje zakazanih izbora, na sajtu REM-a je publikovan prvi presek izveštaja o nadzoru pružalaca medijskih usluga tokom predizborne kampanje za period od 4. do 8. marta 2020. godine.⁷⁰ REM je u međuvremenu usvojio i novi izveštaj o nadzoru Pružaoca medijskih usluga tokom predizborne kampanje za period od 4. do 15. marta (drugi presek) koji se nalazi na sajtu ovog regulatora.

REM je 23. marta na svom sajtu objavio informaciju da će "u vreme vanrednog stanja, postupati samo po hitnim predmetima koji ne trpe odlaganje u odlučivanju. Hitnim predmetima smatraće se primena svih odluka organa javne vlasti u cilju suzbijanja epidemije."⁷¹ Uprkos ovoj zvaničnoj informaciji, Savet regulatornog tela za elektronske medije je na sednici održanoj 27. marta razmatrao zahtev "Adria Media Group d.o.o. Beograd – Kurir televizija" o izdavanju dozvole za za pružanje medijskih usluga.⁷² Iako ova odluka još nije objavljena na sajtu REM-a, nju je za sajt Cenzolovka potvrdila Irena Petrović, PR menadžer AMG koja je pojasnila da je "dozvola REM-a dobijena za kablovsko emitovanje i da početak emitovanja programa još nije određen."⁷³ Informacija o dobijanju dozvole pokrenula je pitanja porekla finansijskih sredstava kojim je svojevremeno omogućena kupovina Adria media grupe od strane novog vlasnika Igora Žeželja o čemu je 17. aprila, tokom vanrednog stanja, detaljno pisao sajt Cenzolovka.⁷⁴

⁶⁹ REM nije stvorio uslove za fer izveštavanje medija tokom predizborne kampanje, sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/rem-nije-stvorio-uslove-za-fer-izvestavanje-medija-tokom-predizborne-kampanje/> (pristupljeno 24. 03. 2020. u 11:15)

⁷⁰ REM: Lista Aleksandar Vučić – Za našu decu najzastupljenija u predizbornom program, sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/rem-lista-aleksandar-vucic-za-nasu-decu-najzastupljenija-u-predizbornom-programu/> (pristupljeno 24. 03. 2020. u 11:30)

⁷¹ Obaveštenje o radu REM tokom trajanja vanrednog stanja, sajt REM: <http://www.rem.rs/sr-lat/arhiva/vesti/2020/03/obavestenje-o-radu-rem-tokom-trajanja-vanrednog-stanja> (pristupljeno 05. 05. 2020. u 17:30)

⁷² 375. vanredna sednica, sajt REM: <http://rem.rs/sr/arhiva/sednice/2020/03/375-vanredna-sednica> (pristupljeno 05. 05. 2020. u 16:30)

⁷³ Kurir televizija dobila od REM-a dozvolu za emitovanje, sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/trziste/kurir-tv-dobio-od-rem-a-dozvolu-za-emitovanje/> (pristupljeno 05. 05. 2020. u 17:00)

⁷⁴ Više o tome: Ko je Igoru Žeželju dao 10 miliona evra pre kupovine Kurira, sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/trziste/ko-je-igoru-zezelju-dao-10-miliona-evra-pre-kupovine-kurira/> (pristupljeno 05. 05. 2020. u 19:00)

Pohvalno je da Savet Regulatornog tela za elektronske medije doneo odluku da se pružaocima medijskih usluga (PMU) od marta do maja 2020. godine odloži plaćanje mesečnih naknada, zbog vanrednog stanja izazvanog virusom korona, uz uslov da podnesu zahtev. Prema saznanjima Udruženja novinara Srbije, Savet REM-a je prilikom donošenja odluke o odlaganju plaćanja mesečnih naknada emiterima, uzeo u obzir da se sa proglašenjem vanrednog stanja privatne kompanije, ali i pružaoci medijskih usluga, suočavaju sa „problemima profitabilnog poslovanja i opstanka na tržištu, kao i namirenja obaveza koja imaju, između ostalog, i prema Regulatoru.“⁷⁵ Primer REM-a sledilo je Javno preduzeće Emisiona tehnika i veze koje je omogućilo „zainteresovanim korisnicima koji pružaju medijske usluge (TV i radio emiteri) odlaganje plaćanja mesečnog iznosa naknade za usluge koje JP ETV pruža na osnovu zaključenih ugovora u periodu mart - maj 2020. godine, bez obračuna zakonske zatezne kamate.“⁷⁶

Nevladina organizacija “Udruženje za zaštitu ustavnosti i zakonitosti” je 27. aprila dostavilo peticiju sa 62.000 potpisa za zabranu rijaliti programa u vanrednom stanju dok je Odbor za kulturu Skupštine Srbije dostavio Vladi na mišljenje predlog zakona za ograničavanje rijaliti programa koji je podržalo 42.852 građana.

Vanredno stanje odložilo je zakazanu sednicu Apelacionog suda u slučaju ubistva Slavka Ćuruvije.⁷⁷ U međuvremenu je pažnju javnosti privukla informacija da se tužilaštvo žalilo na prvostepenu osuđujuću presudu što će biti u centru pažnje tokom drugostepenog postupka.⁷⁸

Početkom marta Savet za borbu protiv korupcije Vlade Republike Srbije zatražio je od premijerke da dostavi sve “ugovore državne kompanije Telekom Srbija sa svim učesnicima na medijskom tržištu, kao i druge dokaze, da bi se utvrdilo da li su odluke i poslovanje Telekoma

⁷⁵ REM odložio plaćanje naknada emiterima; vladajuća stranka najzastupljenija na Pinku, a najmanje na N1, sajt UNS-a: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/UNS-news/95833/rem-odlozio-placanje-naknada-emiterima-vladajuca-stranka-najzastupljenija-na-pinku-a-najmanje-na-n1.html>(pristupljeno 25. 03. 2020. u 09:00)

⁷⁶ ETV: Odlaganje plaćanja naknade za TV i radio emitere, sajt UNS-a: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/vesti-iz-medija/95935/etv-odlaganje-placanja-naknade-za-tv-i-radio-emitere.html> (pristupljeno 26. 03. 2020. u 23:30)

⁷⁷ Odložena sednica Apelacionog suda u slučaju ubistva Slavka Ćuruvije, sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/odložena-sednica-apelacionog-suda-u-slucaju-ubistva-slavka-curuvije/>(pristupljeno 04. 04. 2020. u 18:15)

⁷⁸ Matic: Bilo bi opasno vratiti suđenje za ubistvo Ćuruvije na početak, sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/matic-bilo-bi-opasno-vratiti-sudjenje-za-ubistvo-curuvije-na-pocetak/> (pristupljeno 05. 05. 2020. u 16:00)

u skladu sa Ustavom Srbije koji garantuje dostupnost, jedinstvenost i ravnopravnost tržišnih uslova za sve učesnike na njemu jednake.”⁷⁹

Tokom vanrednog stanja najavljena je i tužba United medija protiv dnevnog lista Informer zbog teksta objavljenog 23. marta 2020. godine usled “obmanjivanja roditelja i dece o programima ove kompanije.”⁸⁰ Grupa od petnaest pojedinaca iz akademske i kulturne scene podnelo je tužbu protiv glavnog i odgovornog urednika dnevnog lista Informer Dragana J. Vučićevića zbog izazivanja panike prenošenjem lažnih vesti i neutemeljenim izveštavanjem da "korona ubija kao kuga", kako je objavio taj list, uz uznemirujući nadnaslov "Katastrofa biblijskih razmera.”⁸¹

Šira javnost je 10. aprila upoznata i da je poverenik Srpske napredne stranke za Šabac Boban Birmančević podneo dve krivične prijave - protiv „Podrinskih novina“ i protiv novinara Hanibala Kovača zbog širenja lažnih vesti i tvrđenja, kao i širenja panike.⁸²

U periodu nakon usvajanja Medijske strategije odvijala se i medijska kampanja protiv autora serijala “Vladalac” koji je emitovan na televiziji N 1. U kampanji su prednjačili Televizija Pink i “Informer”. U tabloidu “Informer” su se volšebno pojavili bankarski podaci o novčanim transakcijama na računu produkcijske kuće JSP čiji su predstavnici najavili tužbe zbog ovih napada.⁸³ Početkom aprila su urednik Jugoslav Ćosić i novinarka Žaklina Tatalović u ovom provladinom tabloidu označeni kao “neprijatelji svih lekara u Srbiji samo zato što je pomenuta novinarka Televizije N1 postavila nekoliko pitanja na press konferenciji Kriznog štaba.”⁸⁴

⁷⁹ Savet za borbu protiv korupcije od Vlade traži sve medijske ugovore Telekoma, sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/savet-za-borbu-protiv-korupcije-od-vlade-trazi-sve-medijske-ugovore-telekoma/> (pristupljeno 24. 03. 2020. u 11:45)

⁸⁰ United Grupa podnosi tužbu protiv Informera zbog obmanjivanja građana, sajt N1: <http://rs.n1info.com/Vesti/a581053/Tuzba-protiv-Informera-zbog-obmanjivanja-gradjana-o-programima-United-Grupe.html> (pristupljeno 24. 03. 2020. u 12:00)

⁸¹ Grupa pojedinaca podnela tužbu protiv urednika Informera zbog širenja panike lažnim vestima, sajt UNS-a: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/vesti-iz-medija/96413/grupa-pojedinaca-podnela-tuzbu-protiv-urednika-informera-zbog-sirenja-panike-laznim-vestima.html> (pristupljeno 04. 04. 2020. u 16:30)

⁸² Šabački SNS podneo krivičnu prijavu protiv „Podrinskih novina“, sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/sabacki-sns-podneo-krivicnu-prijavu-protiv-podrinskih-novina/> (pristupljeno 10. 04. 2020. u 20:00)

⁸³ Vučić najavi, Informer objavi: Demanti i pitanje otkud tabloidu bankarski podaci, sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/vucic-najavi-informer-objavi-demanti-i-pitanje-otkud-tabloidu-bankarski-podaci/> (pristupljeno 25. 03. 2020. u 12:00)

⁸⁴ NUNS: Ozbiljno ugrožena sloboda izražavanja, bezbednost novinara i protok informacija, sajt NUNS-a: <http://www.nuns.rs/info/statements/47600/nuns-ozbiljno-ugrozena-sloboda-izrazavanja-bezbednost-novinara-i-protok-informacija.html> (pristupljeno 04. 04. 2020. u 15:45)

Vlasnik i glavni urednik Informera Dragan J. Vučićević na svom tviter nalogu kontinuirano je objavljivao fotografije i uvredljive komentare na račun novinarku Žakline Tatalović sa TV N1. Televizija N1 je u svom saopštenju tražila reakciju države zbog ovih seksističkih napada.⁸⁵ Pomenute tvitove su kao uvredljive i sekstičke, osudili novinarska udruženja i poverenica za ranopravnost Brankica Janković koja se i tokom aprila oglašavala prilikom sličnih seksističkih napada.^{86 87}

Tabloidni napadi i "curenje podataka" imalo je još drastičniji oblik u slučaju časopisa "Nedeljnik". Prema navodima Veljka Lalića, glavnog i odgovornog urednika, aktuelni ministar odbrane Aleksandar Vulin imao je uvid u Lalićevu prepisku elektronskom poštom sa bivšim ministrom odbrane Draganom Šutanovcem. Ovaj do sada nezapamćeni slučaj protekao je bez reakcije tužilaštva a primetna je bila svedena reakcija ostalih medija i prilično intertna reakcija novinarskih udruženja.⁸⁸ Udruženje novinara Srbije tim povodom organizovalo Okrugli sto na temu prisluškivanja novinara i urednika.⁸⁹

Kopiranje identiteta portala Ozon press www.ozonpress.net od strane portala www.ozonpress.rs bliskog aktuelnoj vlasti predstavlja inovativan oblik zloupotrebe domena i dovođenja u zabludu čitalaca u periodu nakon usvajanja Medijske strategije. Dodatnu težinu ovom slučaju daje tumačenje da iza spornog domena stoji firma "Info 24 Media" koja dobija sredstva na konkursima za projektno sufinansiranje.⁹⁰

⁸⁵ Više o tome: N1 traži reakciju države na seksističke napade na novinarku N1, sajt UNS:

<http://www.uns.org.rs/desk/vesti-iz-medija/97760/n1-trazi-reakciju-drzave-na-seksisticke-napade-na-novinarku.html> (pristupljeno 05. 05. 2020. u 20:30)

⁸⁶ Poverenica: Tvitovi urednika Informera o novinarski Tatalović nedopustivi seksizam, podneti pritužbu, sajt UNS: <http://www.uns.org.rs/desk/vesti-iz-medija/97741/poverenica-tvitovi-urednika-informera-o-novinarki-tatalovic-nedopustiv-seksizam-podneti-prituzbu.html> (pristupljeno 05. 05. 2020. u 20:15)

⁸⁷ Janković: Nedopustivi napadi na novinarku i doktoru Kisić Tepavčević, sajt N1:

<https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/jankovic-nedopustivi-napadi-na-novinarku-i-doktoru-kisic-tepavcevic-video/> (pristupljeno 07. 04. 2020. u 15:15)

⁸⁸ Lalić: Jasno je da se novinari prisluškuju. Treba da se zainteresuju, a ne da se prave da ih je baš briga, sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/lalic-jasno-je-da-se-novinari-prisluškuju-treba-da-se-zainteresuju-a-ne-da-se-prave-da-ih-je-bas-briga/> (pristupljeno 25. 03. 2020. u 13:00)

⁸⁹ Nije samo „Nedeljnik“ praćen, novinari otkrili kada su i kako prisluškivani, sajt Cenzolovka:

<http://www.uns.org.rs/sr/desk/vesti-iz-medija/95134/nije-samo-nedeljnik-pracen-novinari-otkrili-kada-su-i-kako-prisluškivani.html> (pristupljeno 25. 03. 2020. u 13:15)

⁹⁰ Naprednjački medij kopirao identitet čačanskog portala Ozon press, sajt Cenzolovka:

<https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/naprednjački-medij-kopirao-identitet-cacanskog-portala-ozon-press/>

(pristupljeno 25. 03. 2020. u 13:30)

Početak aprila kompanija Tviter je objavila zanimljiv podatak da je "identifikovala niz povezanih naloga uključenih u koordinisanu akciju čiji je rezultat bio gašenje 8.558 naloga namenjenih promociji vladajuće partije u Srbiji i njenog lidera."⁹¹ Ova kompanija je u saopštenju istakla da je "ovakvo delovanje u suprotnosti sa njihovim propisima i da predstavlja nameran pokušaj ugrožavanja slobode javnog izražavanja."⁹² Autor istraživanja je u razgovoru za Glas Amerike (VOA) istakao da je velika većina ukinutih naloga otvorena u dva velika talasa – sredinom 2018. godine, pred početak protesta pod nazivom '1 od 5 miliona' dok je drugi talas bio sredinom 2019. godine."⁹³

Nezavisno udruženje novinara Srbije je 3. marta objavilo da je u "svojoj bazi podataka od početka 2020. godine zabeležio ukupno 16 napada i pritisaka na novinare."⁹⁴ Pozivajući državne organe da preduzmu zakonom predviđene mere, to udruženje je posebno navelo sledeća tri slučaja koji su se desila tokom istog dana: "U Leskovcu je fizički napadnut novinar portala Jug media Dragan Marinković dok je izveštavao sa protesta srednjoškolaca protiv navodnog održavanja Parade ponosa u tom gradu, dok je novinarka Jug pressa Ljiljana Stojanović na istom događaju bila izložena grubim uvredama i pretnjama. Ispred Specijalnog suda u Beogradu novinarka Danasa Jelena Diković je praćena i zastrašivana od strane nepoznate osobe, koja ju je pre toga ometala dok je intervjuisala sagovornike nakon glavnog sudskog pretresa za zločin u Štrpcima. Novinari Slaviša Lekić i Nedim Sejdinović već su po ko zna koji put na meti desničarskih portala. Naime, portal Prismotra optužio je bivše predsednike NUNS-a i NDNV-a da rade protiv Srbije i srpskog naroda i da su separatisti i autošovinisti."⁹⁵

Prema navodima Nezavisnog društva novinara Vojvodine od 10. marta , "izvršni direktor NDNV-a Veljko Milić je na jednom sajtu koji je već ranije napadao naše novinare i saradnike označen kao „đavolji advokat“ koji tuži „patriote“, i koji je aktivan u NDNV-u „koji je

⁹¹ Tviter izbrisao više od 8 i po hiljada „bot“ naloga koji su promovisali Vučića i SNS, sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/scena/tviter-izbrisao-vise-od-8-i-po-hiljada-bot-naloga-koji-su-promovisali-vucica-i-sns/>(pristupljeno 04. 04. 2020. u 16:45)

⁹² Isto

⁹³ Autor analize Stenforda: Neki od ugašenih naloga pripadali zvaničnicima SNS, sajt Cenzolovka: <http://rs.n1info.com/Vesti/a586416/Autor-analize-Stenford-univerziteta-o-ugasenim-Tviter-nalozima.html>(pristupljeno 10. 04. 2020. u 20:15)

⁹⁴ NUNS: Novi napadi na novinare, sajt NUNS-a: <http://www.nuns.rs/info/statements/47048/nuns-novi-napadi-na-novinare.html>(pristupljeno 25. 03. 2020. u 13:45)

⁹⁵ Isto

separatistička organizacija.⁹⁶ Ovo udruženje je sličnim povodom reagovalo na napade na novinarku N1 nakon usvajanja Medijske strategije.⁹⁷

Udruženje novinara Srbije je pozvalo policiju da "istraži pretnje urednici GM infa i članici Uprave UNS-a Violetu Popović kojoj je u utorak, 17. marta nepoznati muškarac bez ikakvog povoda u prodavnici u Gornjem Milanovcu prišao i pretećim tonom rekao da bi „bolje bilo da se bavi svojim poslom“ uz uputstva kojim temama gornjomilanovački portal koji uređuje treba da se bavi.⁹⁸

Incident se dogodio i 26. marta u Zrenjaninu, gde je dvočlana ekipa tamošnje televizije KTV uhapšena u opštinskoj zgradi.⁹⁹ Lokalno tužilaštvo saopštilo je da su pomenuta dvojica uhapšena jer nisu hteli da primene obaveznu dezinfekciju na ulasku u zgradu opštine Zrenjanin. Određen im je pritvor u trajanju od 48 časova iz koga su pušteni da se brane sa slobode.¹⁰⁰ KTV novinari, međutim, tvrde da je povod za reakciju vlasti to što su hteli da postavite pitanje o raspisivanju licitacije za gradsko zemljište u vreme vanrednog stanja. Ovaj incident izazvao je reakciju domaćih organizacija koje su tražile da tužilac povuče optužnicu, kao i inostranih, poput "Reportera bez granica", koje su poručile da "vlasti u Srbiji u vreme koronavirusa treba da podržavaju novinare, a ne da ih maltretiraju."¹⁰¹ Do trenutka pisanja ovog teksta KTV televiziji iz Zrenjanina još uvek nisu vraćeni oduzeta kamera i mobilni telefon koji su im neophodni za svakodnevni rad.¹⁰²

⁹⁶ NDNV: Saradnici NDNV-a izloženi novom talasu pretnji, država toleriše nasilje, sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/ndnv-saradnici-ndnv-a-izlozeni-novom-talasu-pretnji-drzava-tolerise-nasilje/> (pristupljeno 25. 03. 2020. u 14:00)

⁹⁷ NDNV: Novinarke N1 izložene gebelsovskim napadima; NedoVOLjivo ćutanje države, sajt NDNV: <http://www.ndnv.org/2020/02/22/ndnv-novinarke-n1-izlozene-gebelsovskim-napadima-nedovoljivo-cutanje-drzave/> (pristupljeno 25. 03. 2020. u 14:15)

⁹⁸ UNS: policija da istraži pretnje urednici GM infa, sajt UNS-a: <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/uns-policija-da-istrazi-pretnje-urednici-gm-infa/> (pristupljeno 25. 03. 2020. u 14:30)

⁹⁹ Tužilaštvo: Privedeni zbog odbijanja dezinfekcije; majka uhapšenog: Pritisak zbog izveštavanja televizije čija sam vlasnica, sajt Insajdera: <https://insajder.net/sr/sajt/vazno/17552/Tu%C5%BEila%C5%A1tvo-Privedeni-zbog-odbijanja-dezinfekcije;-majka-uhap%C5%A1enog-Pritisak-zbog-izve%C5%A1tavanja-televizije-%C4%8Dija-sam-vlasnica.htm> (pristupljeno 27. 03. 2020. u 10:30)

¹⁰⁰ UNS: Tužilac u Zrenjaninu da odustane od gonjenja ekipe KTV, sajt UNS-a: <http://www.uns.org.rs/sr/saopstenja/96033/uns-tuzilac-u-zrenjaninu-da-odustane-od-gonjenja-ekipe-ktv.html> (pristupljeno 28. 03. 2020. u 13:00)

¹⁰¹ Reporteri bez granica: Vlasti u Srbiji u vreme koronavirusa treba da podržavaju novinare, a ne da ih maltretiraju, sajt UNS-a: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/vesti-iz-medija/96017/reporteri-bez-granica-vlasti-u-srbiji-u-vreme-koronavirusa-treba-da-podrzavaju-novinare-a-ne-da-ih-maltretiraju.html> (pristupljeno 28. 03. 2020. u 13:15)

¹⁰² Kamera i telefon KTV televizije i dalje uhapšeni, sajt UNS-a: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/vesti-iz-medija/96195/kamera-i-telefon-ktv-televizije-i-dalje-uhapseni.html> (pristupljeno 04. 04. 2020. u 15:30)

Ovom nizu pridodajemo slučaj koji se odigrao krajem marta kada je izvršitelj Goran Veselinović napao snimatelja portala Nova.rs koji se nalazio na svom radnom mestu obavljajući svakodnevne radne aktivnosti.¹⁰³

Lider Srpske radikalne stranke Vojislav Šešelj je 2. Aprila, prilikom gostovanja na televiziji Pink zapretio hapšenjem Snežani Čongradin, novinarki lista "Danas". To je nastavak njegovih pretnji upućenoj ovoj novinarki sa skupštinske govornice sredinom 2019. godine.¹⁰⁴

Portal Direktno.rs se zbog pretnji ubistvom upućenih mailom obratio javnosti 9. aprila otvorenim pismom upućenim predsedniku Aleksandru Vučiću i premijerki Ani Brnabić.¹⁰⁵

Trend pretnji se nastavio kada je portal Prismotra.net, član gupe "fantomskih" portala i Fejsbuk stranica čijim kreatorima nije lako ući u trag, optužio Novosadsku novinarsku školu da obučava „novinare separatiste i strane agente.“¹⁰⁶ Pomenuti portali se isključivo bave blaćenjem pojedinaca i organizacija koji se ne smatraju provladinim, poput NNS.

Tabloid "Srpski telegraf" preneo je izjavu pevača Ace Lukasa u kojoj preti autorima dve gledane TV emisije, Zoranu Kesiću i Ivanu Ivanoviću, navodeći "da će ih baciti sa desetog sprata ako se nešto desi njegovoj majci". Predstavnik OEBS za slobodu medija Arlem Dezir izrazio je zabrinutost zbog ovih pretnji koje su upućene autoru i voditelju emisija "24 minuta" i "Veče sa Ivanom Ivanovićem". Dezir je na Tviteru napisao da "zabrinjava da su takve pretnje objavljene u nacionalnim medijima i pozvao nadležne da istraže slučaj, kao i da obezbede novinare od, kako je naveo, neprihvatljivih zastrašivanja."¹⁰⁷

¹⁰³ Javni izvršitelj napao snimatelja portala Nova.rs, Sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/javni-izvršitelj-napao-snimatelja-portala-nova-rs/> (pristupljeno 29. 03. 2020. u 10:15)

¹⁰⁴ Šešelj opet preti novinarki Snežani Čongradin, sajt NUNS-a: <http://www.nuns.rs/info/news/47586/seselj-opet-preti-novinarki-snezani-congradin.html> (pristupljeno 04. 04. 2020. u 16:00)

¹⁰⁵ Pismo redakcije Direktno.rs Vučiću i Brnabićki: Vi ćete biti krivi ako nam se nešto desi!, sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/pismo-redakcije-direktno-rs-vucicu-i-brnabicki-vi-cete-biti-krivi-ako-nam-se-nesto-desi/> (pristupljeno 10. 04. 2020. u 19:30)

¹⁰⁶ Fantomski portal optužio Novosadsku novinarsku školu da obučava „novinare separatiste i strane agente“, sajt Cenzolovka: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/vesti-iz-medija/96826/fantomski-portal-optuzio-novosadsku-novinarsku-skolu-da-obucava-novinare-separatiste-i-strane-agente.html> (pristupljeno 10. 04. 2020. u 19:45)

¹⁰⁷ Predstavnik OEBS-a osudio pretnje Kesiću i Ivanoviću, sajt UNS: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/vesti-iz-medija/97451/predstavnik-oebs-a-osudio-pretnje-kesicu-i-ivanovicu.html> (pristupljeno 05. 05. 2020. u 20:00)

Početak marta objavljen je godišnji izveštaj američke nevladine organizacije Freedom House po kojoj je Srbija "rangirana u grupu zemalja sa najvećim padom slobode od 2010. godine."¹⁰⁸

Samo par dana kasnije premijerka Ana Brnabić izjavila da je "medijske situacija u Srbiji bolja nego što je bila 2011. godine."¹⁰⁹

Slično nesaglasje – ovoga puta između predsednika Vučića i Reportera bez granica - pratilo je objavljivanje njihove najnovije godišnje liste koja je objavljena 21. aprila. Prema najnovijoj listi ove francuske nevladine organizacije Srbija je pala za još tri mesta tako da se sada nalazi na 93. mestu.¹¹⁰

Samo nekoliko dana kasnije, u sklopu obeležavanja Svetskog dana slobode medija, 3. maja koji je prvi put obeležen tokom vanrednog stanja, publikovan je godišnji izveštaj Platforme Saveta Evrope za unapređenje zaštite novinarstva i bezbednosti novinara. U ovom izveštaju se navodi da je "u Srbiji broj napada na medije, uključujući pretnje smrću novinarima, tokom 2019. godine bio u porastu."¹¹¹ U Srbiji je zaključno sa 31. decembrom bilo 21 aktivno upozorenje na ovoj Platformi, od kojih je šest novih slučajeva prijavljeno tokom 2019, a država je odgovorila na četiri.

Teško da bi bilo šta bolje, od ovako polarizovanih ocena, izjava i izveštaja, moglo da ilustruje realno stanje tokom pisanja ove analize koju uokviruju period pre epidemije koronavirusa i tokom trajanja vanrednog stanja i policijskog časa. Kao jedini logičan zaključak nameće se da će usvajanje Akcionog plana i formalni početak primene Medijske strategije definitivno sačekati bolja vremena.

¹⁰⁸ Freedom Haus: Srbija u grupi zemalja sa najvećim padom sloboda od 2010., sajt N1: <http://rs.n1info.com/Vesti/a574720/Fridom-Haus-Srbija-u-grupi-zemalja-sa-najvecim-padom-sloboda-od-2010.html>

¹⁰⁹ Brnabić: Situacija u medijima bolja nego 2011., sajt Danasa: <https://www.danas.rs/drustvo/brnabic-situacija-u-medijima-bolja-nego-2011/> (pristupljeno 25. 03. 2020. u 14:45)

¹¹⁰ Srbija pala na rang-listi Reportera bez granica, sajt N1: <http://rs.n1info.com/Vesti/a591299/Srbija-pala-na-rang-listi-Reportera-bez-granica.html> (pristupljeno 05. 05. 2020. u 18:00)

¹¹¹ Savet Evrope: U Srbiji raste broj napada i pretnji novinarima, sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/pritisci-i-napadi/savet-evrope-u-srbiji-raste-broj-napada-i-pretnji-novinarima/> (pristupljeno 05. 05. 2020. u 18:30)

5. Zaključak

Sama činjenica da je najveći deo prethodnih poglavlja pisan tokom vanrednog stanja ima značajnog uticaja na ovde izvedene zaključke. Distinkcija između perioda pre i posle vanrednog stanja najvidljivija je u poglavljima koja analiziraju dosadašnju primenu Medijske strategije. Početak primene trebalo je da se odigra u dijametralno drugačijim okolnostima u kojima bi primat imala izrada Akcionog plana. Imajući sve to u vidu, jasno je da će prava analiza morati da sačeka ukidanje vanrednog stanja i normalizaciju života koji bi stvorili predtekst za praktičnu realizaciju ambicioznih planova koji su već sada u ozbiljnom zakašnjenju. Ukratko, ponavlja se scenario sa početka primene prethodne Medijske strategije, s tim što su tadašnje i sadašnje kašnjenje u primeni uzrokovani drugačijim razlozima.

U nepredvidvim okolnostima u kojima se menjaju narativi, vrednosti i standardi na kojima počiva moderna civilizacija, nerealno je očekivati da će sloboda izražavanja i medija biti tema koja će primarno zaokupljati pažnju velikih svetskih sila i uticajnih međunarodnih vladinih i nevladinih organizacija. U tom kontekstu treba realno sagledavati poziciju Srbije i svega onoga što se u njoj odigravalo od 15. marta 2020. godine do 6. maja koliko je trajalo vanredno stanje. Na to ne može da bude imuna Medijska strategija, ni kada je reč o onome što propisuje, ni kada je reč o vrednostima koje zagovara.

Postojeća situacija stavlja na veliki test upravo te vrednosti. One će biti unazađene, očuvane ili unapređene u zavisnosti od daljeg razvoja situacije. Postoji opasnost da svetski zdravstveni kovitlac preraste u antidemokratski vir i ekonomski vrtlog koji će ugroziti i usisati mnogo toga i na ovdašnjoj medijskoj sceni koja je primarni predmet naše analize.

Na neke od negativnih pojava i problema smo već ukazali u dosadašnjoj analizi, uz opasku da oni nikako ne bi smeli da prerastu u trendove. Tu pre svega mislimo na ugrožavanje sloboda, na šta upozorava Tanja Fajon, poslanica Evropskog parlamenta, sa tezom da "koronavirus nije izgovor za zaključavanje demokratije."¹¹² Pomenuta izjava motivisana je zabrinjavajućim pojavama na koje je reagovao i Arlem Dezir, visoki predstavnik OEBS-a za slobodu medija koji

¹¹² Fajon: Koronavirus nije izgovor za "zaključavanje" demokratije, sajt N1: <http://rs.n1info.com/Vesti/a582065/Fajon-Koronavirus-nije-izgovor-za-zakljucavanje-demokratije.html> (pristupljeno 27. 03. 2020. u 18:00)

je države - članice OEBS podsetio "da svaki vanredni odgovor protiv korona virusa mora da bude proporcionalan, neophodan i nediskriminatoran."¹¹³ U tom smislu upozoravajuća je i otrežnjujuća studija francuske nevladine organizacije "Reporteri bez granica" koja je izvela zaključak da bi, da su "kineski mediji slobodni, rizik od pandemije bio bi mnogo manji."¹¹⁴

Pomenute reakcije idu u prilog naporima kojima su za sada osujećeni neki od pokušaja ograničavanja slobode izražavanja u Srbiji tokom vanrednog stanja. Nažalost, time se nismo izborili sa medijskim zloupotrebama kojima se zlorabi ogroman interes javnosti. Takvoj vrsti zloupotreba doprinose pojedini provladini mediji koji "nekontrolisano bombarduju čitaoce zastrašujućim naslovnica, izmišljenim vestima i zdravstvenim savetima nekompetentnih ljudi."¹¹⁵ Iako je jasno da za ovu vrstu globalne pandemije ne postoje unapred definisani protokoli, ona ne sme da budu poligon za medijske eksperimente bilo koje vrste.

Vladine mere protiv COVID-19 u većini su bile modelirane prema kineskom iskustvu. Između ostalog, ti modeli su prilagođeni tamošnjem sistemu informisanja javnosti koji ne korespondira sa ovdašnjim zakonskim okvirom, stečenim slobodama i uobičajenom novinarskom praksom. Negativne primere koji su se događali možemo okarakterisati kao smišljene manipulacije, diskriminacije, neke kao nesnalaženje, nenamerne greške, posledice neiskustva, tenzije ili umora. Međutim, ono što im je svima zajedničko je da se dešavale tokom vanrednog stanja koje Medijska strategija, očekivano, nije detaljno anticipirala niti je predvidela mehanizme kojima se sprečavaju ovakve medijske politike u komunikaciji sa zainteresovanom javnošću.

Nasuprot pomenutim negativnim pojavama, (Građanske inicijative u svom istraživanju notiraju 42 slučaja kršenja slobode izražavanja tokom vanrednog stanja)¹¹⁶ za pohvalu je ponašanje javnih medijskih servisa koji su programske šeme prilagodili vanrednim

¹¹³ OEBS: Mađarski zakon o suzbijanju korona virusa ne sme da ometa rad medija, sajt UNS-a: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/vesti-iz-medija/95815/oeps-madarski-zakon-o-suzbijanju-korona-virusa-ne-sme-da-ometa-rad-medija.html> (pristupljeno 27. 03. 2020. u 19:00)

¹¹⁴ Reporteri bez granica: Da su kineski mediji slobodni, rizik od pandemije bio bi mnogo manji, sajt NUNS-a: <http://www.nuns.rs/info/news/47439/reporteri-bez-granica-da-su-kineski-mediji-slobodni-rizik-od-pandemije-bio-novi-tredbi-mnogo-manji.html> (pristupljeno 27. 03. 2020. u 19:15)

¹¹⁵ Vlast ne vidi šta rade provladini mediji, sajt Danasa: <https://www.danas.rs/drustvo/vlast-ne-vidi-sta-rade-provladini-mediji/> (pristupljeno 28. 03. 2020. u 09:00)

¹¹⁶ Građanske inicijative: U vanrednom stanju 42 slučaja kršenja slobode izražavanja, sajt N1: <http://rs.n1info.com/Vesti/a595409/Gradjanske-inicijative-U-vanrednom-stanju-42-slucaja-krsenja-slobode-izrazavanja.html> (pristupljeno 05. 05. 2020. u 21:15)

okolnostima i svoje mnogobrojne platforme ponudili kao bazu za osnovno i srednje obrazovanje na daljinu čime se suštinski zadovoljava javni interes koji ima poseban značaj u vreme kada su zatvorene obrazovne institucije. Preduslov za ovakvu poziciju javnih medijskih servisa je osmišljen model finansiranja javnih medijskih servisa čijim se usavršavanjem bavi i Medijska strategija koja propisuje niz mera koje se tiču jačanja uređivačke nezavisnosti Radio-televizije Srbije i Radio-televizije Vojvodine.

Loše strane krize u medijskoj sferi su sve vidljivije, pogotovo na lokalnom nivou.¹¹⁷ Reklamni prihodi su sve manji ili ih uopšte nema dok je štampanim medijima opala prodaja zbog vanrednog stanja i ograničenog fizičkog kretanja medijske publike. Neki mediji su u ovim okolnostima prešli isključivo na elektronska izdanja na internetu, većina je rapidno redukovala broj strana dok su neki ponudili mogućnost besplatne dostave čitaocima na kućnu adresu.¹¹⁸ U takvim, novim okolnostima, mnogi zaposleni će teško zadržati svoja radna mesta u medijskoj industriji. Zato i ne čudi da je Sindikat kulture, umetnosti i medija "Nezavisnost" apelovao na sve medijske kuće u Srbiji da "tokom vanrednog stanja ne otpuštaju honorarne saradnike, da im omoguće da poslove što je moguće više obavljaju iz svojih domova, kao i da im obezbede neophodnu zaštitnu opremu."¹¹⁹

Udruženje novinara Srbije je uputilo javni predlog Vladi Srbije u kojem se traži podrška za štampare i lokalne medije koji su po njima, trenutno najugroženiji. Udruženje je pozvalo Ministarstvo kulture i informisanja da što pre okonča konkurs za projektno sufinansiranje i podeli opredeljena opredeljena budžetska sredstva.¹²⁰ Lokalne samouprave u kojima su okončani konkursi za sufinansiranje projekata u oblasti javnog informisanja pozvane su da odmah isplate novac medijima.

¹¹⁷ Više o tome: Katastrofa: Tako novinari lokalnih medija opisuju finansijsku situaciju u vreme korone, sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/katastrofa-tako-novinari-lokalnih-medija-opisuju-finansijsku-situaciju-u-vreme-korone/> (pristupljeno 05. 05. 2020. u 21:00)

¹¹⁸ List Danas na kućnoj adresi bez troškova dostave, sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/scena/list-danas-na-kucnoj-adresi-bez-troskova-dostave/> (pristupljeno 28. 03. 2020. u 14:00)

¹¹⁹ Sindikat Nezavisnost: Apel medijskim kućama da ne otpuštaju honorarne saradnike, sajt Cenzolovka: <https://www.cenzolovka.rs/drzava-i-mediji/sindikata-nezavisnost-apel-medijskim-kucama-da-ne-otpuštaju-honorarne-saradnike/> (pristupljeno 28. 03. 2020. u 14:15)

¹²⁰ UNS: Vlada Srbije da usvoji mere za finansijski opstanak medija, sajt UNS-a: <http://www.uns.org.rs/sr/saopstenja/95774/uns-vlada-srbije-da-usvoji-mere-za-finansijski-opstanak-medija.html> (pristupljeno 28. 03. 2020. u 14:45)

Ilustrativan je podatak UNS-a da od 123 opštine koje su do sada raspisale medijske konkurse čak polovina njih nije objavila rešenja o raspodeli novca medijima, dok su Novi Sad, Medveđa, Sokobanja i Despotovac obustavili konkurse. Zbog toga je UNS apelovao da se u “opštinama i gradovima u kojima konkursne komisije nisu zasedale organizuje rad ovih tela na daljinu.”¹²¹ Ovom pozivu do sada se odazvala opština Kruševac koja je tako postala prva lokalna samouprava u kojoj su članovi konkursne komisije ocenjivali projekte u oblasti javnog informisanja koristeći mogućnosti rada na daljinu usled vanredne situacije.¹²² U međuvremenu je i opština Trstenik najavila da će komisija za medijske projekte tokom vanrednog stanja raditi „na daljinu.”¹²³

Predloge Vladi Republike Srbije na jednom mestu grupisali su Asocijacija onlajn medija, Asocijacija medija, Asocijacija nezavisnih elektronskih medija, Asocijacija lokalnih nezavisnih medija Lokal pres, Nezavisno udruženje novinara Srbije, Nezavisno društvo novinara Vojvodine i Granski sindikat kulture, umetnosti i medija „Nezavisnost”.¹²⁴ To su predlozi mera za “ublažavanje negativnih posledica vanrednog stanja po ekonomski opstanak medija i zaštitu radnih prava novinara i medijskih radnika, kako bi se osigurao nesmetan protok informacija i potpuno i pravovremeno informisanje javnosti.”¹²⁵ Iako upućeni Vladi, ovakvi zahtevi proizveli su reakciju predsednika Srbije koji je govoreći o ekonomskim merama krajem marta izjavio da će “država učiniti sve da medijima bude lakše, pogotovo manjim koji su danas u najtežoj situaciji.”¹²⁶ U tom smislu treba tumačiti i dopis Ministarstva kulture i informisanja Ministarstvu finansija da odobri isplatu medijima koji su dobili sredstva na konkursima za

¹²¹ UNS: Lokalne samouprave finansijski da podrže medije, Ministarstvo kulture da okonča konkurse, sajt UNS-a: <http://www.uns.org.rs/sr/saopstenja/95929/uns-lokalne-samouprave-finansijski-da-podrze-medije-ministarstvo-kulture-da-okonca-konkurse.html> (pristupljeno 28. 03. 2020 u 15:00)

¹²² Dobra praksa: U Kruševcu zbog virusa korona komisija za medijske projekte radila na daljinu, sajt UNS-a: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/UNS-news/96660/dobra-praksa-u-kruševcu-zbog-virusa-korona-komisija-za-medijske-projekte-radila-na-daljinu-.html> (pristupljeno 07. 04. 2020. u 17:30)

¹²³ I u Trsteniku komisija za medijske projekte radiće na daljinu, sajt UNS-a: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/UNS-news/96862/i-u-trsteniku-komisija-za-medijske-projekte-radice-na-daljinu-.html> (pristupljeno 10. 04. 2020. u 19:00)

¹²⁴ Medijska koalicija uputila Vladi predloge mera za pomoć medijima, sajt NUNS-a: <http://www.nuns.rs/info/statements/47471/medijska-koalicija-uputila-vladi-predloge-mera-za-pomoc-medijima.html> (pristupljeno 30. 03. 2020. u 20:30)

¹²⁵ Predlozi za Vladu RS, sajt NUNS-a: <http://www.nuns.rs/info/statements/47474/predlozi-za-vladu-rs.html> (pristupljeno 30. 03. 2020. u 20:45)

¹²⁶ Vučić najavio finansijsku podršku medijima zbog pandemije, sajt UNS-a: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/UNS-news/96112/vucic-najavio-finansijsku-podrsku-medijima-zbog-pandemije.html> (pristupljeno 30. 03. 2020. u 20:45)

sufinansiranje medijskih projekata.¹²⁷ Državni sekretar Aleksandar Gajović tim povodom izneo je lični stav da “mediji u Srbiji neće preživeti bez pomoći države, bez obzira što ima i suprotnih mišljenja.”¹²⁸ Krajem aprila Ministarstvo finansija je dalo saglasnost za potpisivanje ugovora za projektno sufinansiranje na republičkom nivou.¹²⁹

Zahtev medijskih udruženja za hitnu podelu sredstava na već završenim konkursima i raspisivanje novih bivši predsednik NUNS-a i nekadašnji član Radne grupe za izradu aktuelne Medijske strategije Vukašin Obradović na svom tviter nalogu je prokomentarisao rečima: “Odlično, nahranimo Vučićevu propagandu mašineriju.”¹³⁰ Dodao je da “nama nije potrebna pomoć “medijima” jer bi time najveće povlastice dobili provladini, propagandni servisi.”¹³¹ Prema Obradoviću “neophodan nam je fond za pomoć razvoju medijskog pluralizma - to je jedina šansa da preživi ono malo profesionalnih medija.”¹³² Postoje, dakle, dijametralno različiti stavovi i razmišljanja o merama koje treba primeniti tokom nadolazeće recesije.

Direktorka MMF-a Kristalina Georgieva je izjavila da je “svetska ekonomija ušla u recesiju koja je slična ili čak gora od one koja se dogodila tokom globalne finansijske krize 2008 - 2009. godine.”¹³³ Znajući da se srpska medijske scena još nije oporavila ni od prethodne krize, jasno je da će u narednom periodu biti mere za sprečavanje novog, razornog uticaja slične katastrofe, izazvane pandemijom. Zato je dobro imati u vidu primer Austrije koja je namenila petnaest miliona evra za pomoć medijima koji su pogođeni “koronakrizom” a koja će biti

¹²⁷ Ministarstvo kulture i informisanja traži od Ministarstva finansija odobrenje za isplatu novca medijima, sajt UNS-a: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/UNS-news/96117/ministarstvo-kulture-i-informisanja-trazi-od-ministarstva-finansija-odobrenje-za-isplatu-novca-medijima.html> (pristupljeno 30. 03. 2020. u 21:00)

¹²⁸ Gajović: Mediji u Srbiji neće preživeti bez pomoći države, sajt UNS-a: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/vesti-iz-medija/96186/gajovic-mediji-u-srbiji-neze-prezivet-bez-pomoci-drzave.html> (pristupljeno 04. 04. 2020. u 15:30)

¹²⁹ Ministarstvo kulture i informisanja potvrdilo pisanje UNS-a: Stigla saglasnost za isplatu novca medijima za projekte, sajt UNS: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/UNS-news/97943/ministarstvo-kulture-i-informisanja-potvrdilo-pisanje-uns-a-stigla-saglasnost-za-isplatu-novca-medijima-za-projekte.html> (pristupljeno 05. 05. 2020. u 20:45)

¹³⁰ Tviter nalog Vukašina Obradovića: https://twitter.com/V_Obradovic/status/1244279523421704192?s=03 (pristupljeno 30. 03. 2020. u 20:00)

¹³¹ Tviter nalog Vukašina Obradovića: <https://twitter.com/download?s=13> (pristupljeno 30. 03. 2020. u 20:15)

¹³² Isto

¹³³ Direktorka MMF: Ušli smo u recesiju sličnu onoj 2008. godine, sajt N1: <http://rs.n1info.com/Biznis/a582827/MMF-Recesija-zbog-koronavirusa-ista-onoj-iz-2008.html> (pristupljeno 28. 03. 2020. u 15:15)

podeljena između tamošnjih dnevnih novina i privatnih radio-televizijskih stanica koje su se našle pod najvećim udarom.¹³⁴

Sve ono što je notirano kao problem do 15. marta, kada je uvedeno vanredno stanje, treba da ostane u prioritetnom fokusu. Simbolično posmatrano, preusmeravanje svih dosadašnjih EU fondova za pomoć u borbi protiv pandemije ne treba da predstavlja i preusmeravanje dosadašnje pažnje sa medija već upravo suprotno, još veći interes za reformske procese u ovoj turbulentnoj sferi. Zato je veoma bitno da predstavnici vlasti poštuju sopstvene zakone a novinarska struka važeći profesionalni kodeks. Time se zadovoljava javni interes koji podrazumeva pravo na objektivne, tačne i blagovremene informacije kojima se oduvek najbolje štitila novinarska profesija.

Navedeni loši primeri odsustva primene medijske legislative i strategije tokom perioda od nekoliko nedelja nisu dovoljni za donošenje finalnih zaključaka, ali je jasno da pokazuju zloupotrebe koje nikakva izmena postojećih zakona ne može sprečiti ako ne postoji iskrena politička volja koja bi ih osujetila. Brzoplete i nepromišljene odluke najviših predstavnika vlasti, zloupotrebe državnih organa i pravosuđa uz napade provladinih medija signalu su koji ukazuju na sve prisutnije narušavanje slobode izražavanja, ugrožavanje bezbednosti novinara kao i otežanog protoka tačnih i pravovremenih informacija koje se pravdaju formulacijama poput “uznemiravanja javnosti” što je izgovor za ograničavanje medijskih sloboda

To daje za pravo onima koji su naoko katarzičnu samokritičnu analizu primene prethodne Medijske strategije u aktuelnom Vladinom strateškom dokumentu posmatrali kao potez za odušak nezadovoljstva medijske zajednice, te stvaranje privida da će se stvari ubuduće suštinski promeniti nabolje. Pomenuta samokritičnost vlasti treba da opstane u nadolazećim iskušenjima u kojima ne treba davati povoda za opravdane kritike predstavnika OEBS-a, Evropske Unije, Saveta Evrope i drugih nevladinih organizacija. Samo takav pristup garantuje uspeh u primeni ključnih opredeljenja Medijske strategije koja treba da obezbedi boljitak za 2.556 medija i 327 drugih medijskih formata koliko je trenutno upisano u Registar medija Agencije za privredne registre.

¹³⁴ Austrijska vlada za medije pogođene koronakrizom daje 15 milijuna eura; sajt UNS-a: <http://www.uns.org.rs/sr/desk/vesti-iz-medija/96588/austrijska-vlada-za-medije-pogodjene-koronakrizom-daje-15-milijuna-eura.html> (pristupljeno 07. 04. 2020. u 15:30)

6. Praćenje sprovođenja Medijske strategije na osnovu Akcionog plana

Praktično sprovođenje Medijske strategije baziraće se na usvojenim Akcionim planovima. Medijska strategija predviđa da se prvi Akcioni plan odnosi na period od 2020. do 2022. godine. Drugi Akcioni plan će se odnositi na period od 2023. do 2025. godine. Preduslov za izradu drugog Akcionog plana je evaluacija primene dotadašnjeg Akcionog plana.

Ministarstvo kulture i informisanja je odgovorno za praćenje sprovođenja ciljeva i mera predviđenih Medijskom strategijom kao i Akcionih planova za njeno sprovođenje. Radi lakšeg monitoring, pomenuto Ministarstvo će formirati bazu podataka o pokazateljima učinka.

Odgovornost za sprovođenje mera i aktivnosti predviđenih Akcionim planom i Medijskom strategijom imaju resorna ministarstva i organi javne vlasti u čijoj su nadležnosti konkretne mere i aktivnosti.

Na kraju treće kalendarske godine od dana usvajanja, Ministarstvo kulture i informisanja će pripremiti izveštaj o rezultatima sprovođenja Medijske strategije.

Merenje efekata primene Medijske strategije obaviće se uz pomoć dve evaluacije. Prva evaluacija će se obaviti na kraju perioda sprovođenja prvog Akcionog plana i poslužiće kao osnov za izradu i usvajanje drugog Akcionog plana. Nezavisna evaluacija obaviće se po završetku primene Medijske strategije.

Ministarstvo kulture i informisanja će pripremiti finalni izveštaj o rezultatima sprovođenja Medijske strategije.

Ova analiza će ubuduće pratiti primenu mera kao i ključne pokazatelje učinka unutar definisanih opštih i posebnih ciljeva definisanih Akcionim planovima zasnovanih na Medijskoj strategiji.

Poseban akcenat će biti na monitoringu posebnih ciljeva:

1. Poboljšani bezbednosni, socio-ekonomski i profesionalni uslovi za rad novinara i medijskih radnika

2. Uspostavljeno funkcionalno, održivo i fer medijske tržište zaštićeno od političkog uticaja
3. Funkcionalne, kompetentne, profesionalne i otvorene institucije raspolažu mehanizmima zaštite od spoljnih pritisaka i dosledno primenjuje javne politike i propise
4. Kvalitetni, pluralni i raznovrsni medijske sadržaji zadovoljavaju potrebe za informisanjem različitih društvenih grupa
5. Unapređena profesionalna znanja i razvijene digitalne kompetencije građana, institucija, medija, novinara i medijskih radnika u medijskom okruženju

Unutar svakog od pobrojanih posebnih ciljeva vršiće se monitoring sprođenja definisanih mera, aktivnosti i pokazatelja. Tako će se imati jasan uvid unutar svakog od posebnih ciljeva što će olakšati donošenje zaključaka o uspešnosti primene Medijske strategije, sprovodivosti Akcionih planova i konkretnih promena od značaja za oblast na koju se odnosi Medijska strategija za period od 2020. do 2025. godine.